

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2013–2016

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Markéta Jurčíková

**Předškolní příprava dětí ze sociálně vyloučené lokality
Předlice**

Praha 2016

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Radka Dydňanská

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED STUDIES

2013-2016

BACHELOR THESIS

Markéta Jurčíková

**Pre-school Education of Children from Předlice Romany
Ghetto**

Prague 2016

The Bachelor Thesis Work Supervisor: Mgr. Radka Dydňanská

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Jméno autorky.....

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat Mgr. Radce Dydňanské za odborné vedení a velmi cenné rady, které mi poskytla při zpracování této bakalářské práce.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá předškolní přípravou dětí, pocházející ze sociálně vyloučené lokality Předlice v Ústí nad Labem. Teoretická část práce vychází ze studia odborné literatury a několikaleté praxe na Základní škole Předlice. Bakalářská práce se v teoretické části věnuje předškolnímu vzdělávání v obecné rovině, problematice sociálního vyloučení a sociálně vyloučeným lokalitám v České republice. Popisuje historii Romů, věnuje se typickým znakům a hodnotám romské rodiny při výchově a vzdělávání dětí. Teoretická část popisuje školní zralost a její znaky, školní nezralost a odklad školní docházky. Praktická část bakalářské práce je založena na kvalitativním výzkumném šetření. Základem šetření je analýza předškolní přípravy dětí, které navštěvovaly přípravnou třídu před vstupem do 1. třídy ZŠ. Získaná data byla zajištěna aktivním pozorováním v 1. třídě, analýzou kresby a dalších činností, které se staly podkladem pro vypracování šesti případových studií. Doplňující formou bylo dotazníkové šetření pro pedagogy elementárních tříd. Sekundárním výstupem praktické části je vytvoření propagačně – edukačního materiálu pro rodiče předškolních dětí a zvýšení informovanosti o významu předškolního vzdělávání.

Klíčová slova

Odklad školní docházky, předškolní vzdělávání, přípravná třída, Romové, sociální vyloučení, specifické vzdělávací potřeby, školní zralost.

Annotation

This Bachelor Thesis deals with pre-school education of the children coming from the Romany ghetto in Předlice, Ústí nad Labem.

The theoretical part is based both on specialist literature and many-year experience of teaching at Primary and Lower Secondary School in Předlice. It is concentrated on pre-school education in general, on social exclusion and its roots as well as ghettos in the Czech Republic. It briefly describes the history of Romany tribes and focuses on traditional ways and values of Romany child upbringing. The part also defines pre-school preparedness/maturity and its indications in contrast with school immaturity/unpreparedness and reasons for postponed school attendance.

The practical part is founded on a qualitative survey and an analysis of pre-school preparedness of the children who had attended pre-school education before they started going to the first grade of primary school. The sources of the acquired data have been:

- observation
- analyses of drawing and other activities
- case studies of selected subjects

The data have been complemented with a questionnaire answered by elementary school teachers.

The practical part has also yielded a “by-product”: educational material for pre-school children’s parents.

Key words

Postponed school attendance, pre-school education, pre-school preparedness/maturity , pre-school class, Romany, social exclusion, specific education needs.

OBSAH

ÚVOD.....	9
TEORETICKÁ ČÁST	11
1 PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ.....	11
1.1 Legislativní rámec vzdělávání v ČR.....	11
1.2 Systém předškolního vzdělávání v ČR.....	13
1.3 Cíle a obsah předškolního vzdělávání	14
2 ŠKOLNÍ ZRALOST	17
2.1 Školní zralost a její znaky.....	17
2.2 Školní nezralost a odklad školní docházky.....	18
2.3 Diagnostika školní zralosti.....	19
3 PROBLEMATIKA SOCIÁLNÍHO VYLOUČENÍ	22
3.1 Charakteristika sociálního vyloučení.....	22
3.2 Faktory sociálního vyloučení.....	23
3.3 Specifika sociálně vyloučené lokality.....	24
4 ROMOVÉ V ČESKÉ REPUBLICCE.....	26
4.1 Historie Romů.....	26
4.2 Romové a vzdělání.....	27
4.3 Romská rodina a její hodnoty	28
4.4 Specifika edukace romských žáků	29
PRAKTICKÁ ČÁST	31
5 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ	31
5.1 Cíle výzkumného šetření	31
5.2 Charakteristika výzkumného souboru	31
5.3 Použitá metodologie	34
5.4 Vlastní šetření – případové studie.....	34

5.5 Etické zásady výzkumného šetření	59
5.6 Interpretace výsledků - dotazníkové šetření (doplňující technika).....	60
5.7 Závěr šetření, doporučení pro pedagogickou praxi	66
ZÁVĚR	68
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	70
SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ A TABULEK	73
SEZNAM PŘÍLOH.....	74
Příloha A – Dotazník pro pedagoga	
Příloha B – Informovaný souhlas	
Příloha C – Edukačně – propagační materiál pro rodiče	

ÚVOD

„Celá naděje na všeobecnou nápravu věcí závisí na první výchově.“

(J. A. Komenský)

Již tento citát J. A. Komenského poukazuje na to, že vše, co do dítěte vkládáme v raném věku, ovlivní jeho budoucí život. Je tedy důležité nepromarnit toto jedinečné období života dítěte a využít všechny možnosti a prostředky, které povedou k jeho zdárnému rozvoji. Ne všechny děti mají však stejnou startovní čáru. Úkolem elementárního pedagoga je pomoci těm, kteří potřebují dodat sebedůvěru, vyrovnat handicap nepodnětného rodinného prostředí a povzbudit k dalším krokům.

Autorka bakalářské práce se dlouhodobě ve své profesi zabývá problematikou Romů a jejich vzděláváním. Pracuje jako pedagog na I. stupni základní školy v Ústí nad Labem – Předlicích. Předlice jsou označovány za sociálně vyloučenou lokalitu a tím je ovlivněna i skladba žáků této školy. Většina z nich pochází z rodinného prostředí, kde se jim nedostává potřebné podpory k vzdělávání, mnozí jsou ohroženi sociálně patologickými jevy. Negativním vlivem působí také nedostatečná znalost českého jazyka. Ze stejných důvodů je pro žáky této školy i zahájení školní docházky mnohem obtížnější. Pouze někteří jednotlivci navštěvovali mateřskou školu a seznámili se tak s jistým řádem, který je v kolektivu vrstevníků nezbytný k úspěšné edukaci. V tomto případě je existence přípravné třídy klíčovým prvkem k zajištění plynulého vstupu žáka do základního vzdělávání v hlavním vzdělávacím proudu.

Téma bakalářské práce je vybrané na základě aktuální problematiky a několikaletých praktických zkušeností se vzděláváním romských žáků. Bakalářská práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. V teoretické části práce vychází ze studia odborné literatury a empiricky získaných poznatků. Zabývá se předškolním vzděláváním, otázkami sociálního vyloučení, definuje sociálně vyloučené lokality v ČR a jejich znaky. Věnuje se problematice Romů a jejich specifikům v rodině, vzdělání a hodnotách. Významnou kapitolou je kapitola školní zralosti a odkladu školní docházky. Praktická část je založena na kvalitativním výzkumném šetření. Toto šetření vychází z aktivního pozorování žáků v 1. třídě, případových studií a analýze kresby postavy a dalších písemných činností.

Cílem této bakalářské práce je provést analýzu předškolní přípravy dětí pocházejících ze sociálně vyloučené lokality Předlice. Odkrýt příčiny školních neúspěchů a poukázat na efektivitu přípravných tříd zřizovaných pro děti se sociálním znevýhodněním. Sekundárním

cílem bakalářské práce je vytvořit propagačně - edukační materiál pro rodiče předškolních dětí, založený na pozitivních aspektech a významech předškolního vzdělávání.

TEORETICKÁ ČÁST

1 PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

1.1 Legislativní rámec vzdělávání v ČR

Vzdělávání představuje jeden z determinantů lidského života. Od útlého věku je dětem vštěpována významnost vzdělávání. Potřeba vzdělávat se je stará jako lidstvo samo. Již v dobách minulých se lidé učili novým dovednostem, které byly potřebné k přežití lidského druhu. O rozvoj vzdělání jako takového se u nás zasloužila především Marie Terezie, která zavedla všeobecnou vzdělávací povinnost.

V dnešní době je vzdělání velmi důležité. Vzdělávání je dle pedagogického slovníku definováno jako „*proces záměrného a organizovaného osvojování poznatků, dovedností, postojů aj., typicky realizovaný prostřednictvím školního vyučování.*“¹ Na poskytnutí vzdělání má právo každý jedinec, bez ohledu na pohlaví, náboženství nebo věk. V České republice je vzdělávací soustava zajišťována formou mateřských škol, poté základních škol, středních škol a škol vysokých. Vzdělávání poskytují školy nebo školská zařízení, která mohou být státního nebo soukromého typu. Kvalitní vzdělávání poskytují pedagogičtí pracovníci s příslušnou kvalifikací. Pro potřeby bakalářské práce je legislativa zaměřena pouze na základní vzdělávání. V České republice je základní vzdělávání legislativně ukotveno v několika dokumentech. Tím stěžejním právním dokumentem je zákon č. 472/2011 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, dále jen Školský zákon². Tento zákon definuje, upravuje a stanovuje podmínky pro základní, střední a vyšší odborné vzdělávání v ČR. Školský zákon je rozdělen do 20 kapitol. První část – Hlava I. se věnuje obecným stanoviskům vzdělávání (např. školní řád, organizace a forma vzdělávání, práva a povinnosti žáků, školní vzdělávací programy, cíle vzdělávání atd.). Druhá část zákona se zabývá předškolním vzděláváním. Povinné školní docházce se věnuje část třetí. Hlava II. je zaměřena na cíle vzdělávání, jeho formy, podmínky, hodnocení žáků a ukončení vzdělávání. Střední vzdělávání je obsažené ve čtvrté části. Další části se zabývají možnostmi speciálního středního

¹ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 3. rozšířené vydání. Praha: Portál, 2001.

² Zákon č. 472/2011 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělání (školský zákon). [online]. 20. 12. 2012. [cit. 9. 9. 2015] Dostupný na <http://www.msmt.cz/dokumenty/zakon-c-472-2011-sb-kterym-se-meni-skolsky-zakon>

vzdělávání - konzervatoře. Financování škol, školní inspekce a kontroly MŠMT, povinnosti ředitelů škol a další informace jsou obsaženy v následujících kapitolách Školského zákona. Školský zákon je často upravován a k poslední novelizaci došlo v roce 2015.

Dalšími legislativními dokumenty, které upravují základní vzdělávání, jsou vyhlášky MŠMT, nařízení vlády a různé metodické pokyny. Mezi základní vyhlášky patří:

- Vyhláška č. 256/2012 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky.
- Vyhláška č. 214/2012 Sb., o předškolním vzdělávání
- Vyhláška č. 147/2011 Sb., o vzdělávání dětí, žáků, studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků mimořádně nadaných
- Vyhláška č. 114/2011 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních

Národní program vzdělávání upravující vzdělávání dětí se nazývá Bílá kniha. V tomto dokumentu se odrážejí zájmy celé společnosti a strategie vlády v oblasti edukace a vzdělávání. Tento dokument je otevřený a je možné jej upravovat.

Dalším dokumentem zabývající se vzděláváním je Listina základních práv a svobod. Tento dokument se skládá z šesti hlav, přičemž hlava IV se věnuje vzdělávání. Definuje, že vzdělávání musí být poskytnuto všem a bezplatně.

Velmi důležitý dokument, který upravuje základní vzdělávání je Rámcový vzdělávací program. Jedná se o národní dokument, ze kterého vychází každá škola. Na základě Rámcového vzdělávacího programu škola vytváří dle svých možností a požadavků Školní vzdělávací program. Rámcový vzdělávací program stanovuje standardy základního vzdělávání a určuje kompetence, které mají děti získat. V základním vzdělávání má žák získat nejen znalosti, ale i kompetence. Rámcový vzdělávací program ustanovuje tyto kompetence - kompetence k učení, pracovní, občanské, komunikativní, kompetence sociální a personální a kompetence k řešení problémů.³ V průběhu základního vzdělání musí být žák seznámen s průřezovými tématy, které vymezuje RVP na základě potřeb společnosti a globalizace. Jedná se o témata: multikulturní výchova, mediální výchova, výchova demokratického občana, osobnostní a sociální výchova, výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech a environmentální výchova. Rámcový vzdělávací program vymezuje i vzdělávání žáků nadaných a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

³ Kolektiv autorů. *Rámcový vzdělávací program pro ZV*. Praha: MŠMT, 2013.

1.2 Systém předškolního vzdělávání v ČR

Předškolní vzdělávání má velmi významné zastoupení ve vzdělávací soustavě České republiky. Předškolní vzdělání je jedno z nejdůležitějších. Dítě se v této fázi ontogeneze poprvé setkává s novou sociální rolí a respektováním jiné autority než rodiče. Předškolní vzdělávání formuje osobnost jedince a napomáhá k socializaci dítěte. Předškolní vzdělávání je nejčastěji poskytováno institucionálně formou mateřských škol. Vzdělávání v mateřské škole je nepovinné a neposkytuje vzdělávací stupeň. Mateřské školy poskytují předškolní vzdělávání dětem ve věku od 3 nejčastěji do 6ti let věku. Dle vyhlášky č. 214/2012 Sb., jsou mateřské školy rozděleny na třídy⁴. Jedná se o třídy heterogenní, dětí různého věku, může se jednat i o třídy integrované pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Velmi rozšířené jsou nyní i mateřské školy s alternativními směry vzdělávání – nejčastěji Montessori. Výchova v rodině společně s výchovou v mateřské škole vytváří interakční proces důležitý ve formování dítěte.

Formy předškolního vzdělávání:

a) státní:

1. Mateřské školy – nejrozšířenější
2. Přípravné třídy základní školy
3. Přípravný stupeň pro děti s handicapem na ZŠ speciální

b) soukromé:

4. Soukromé mateřské školy
5. Neziskové organizace, nadace,
6. Firemní mateřské školy atd.

Další formou předškolního vzdělávání jsou přípravné třídy na základních školách. Dle novely Školského zákona jsou přípravné třídy zřizovány pro všechny žáky (dříve byly přípravné třídy pouze pro žáky se sociálním znevýhodněním). Přednostně jsou přijímáni žáci s odkladem školní docházky a na základě doporučení pedagogicko – psychologické poradny. Významným přínosem přípravných tříd je malý počet dětí v nich. Přípravné třídy se zřizují od 10 – 15 žáků, s maximálním počtem 19ti žáků. Primárním cílem přípravných tříd je vyrovnat u žáků jejich nerovnoměrný vývoj a dále připravit žáky na vstup do první třídy. Přípravná třída se od mateřské školy odlišuje především intenzivní a systematickou přípravou na základní vzdělávání a individuálním přístupem k žákovi. Významným přínosem je možnost využít v přípravné třídě

⁴ *Vyhláška č. 214/2012 Sb., o předškolním vzdělávání.* [online]. 1. 7. 2012. [cit. 18. 9. 2015]. Dostupná na <http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-214-2012-kterou-se-meni-vyhlaska-c-14-2005-sb-o?highlightWords=vyhl%C3%A1%C5%A1ka+%C4%8D.+214+%2F2012>

asistenta pedagoga, což ještě lépe umožní individuální přístup k žákům. Žáci v přípravné třídě nejsou klasifikováni, což má pozitivní přínos na jejich psychiku. Na konci školního roku dostávají pochvalný list a slovní hodnocení. Pedagog v přípravné třídě musí respektovat možnosti a potřeby každého dítěte, pro které vytváří vstupní, průběžnou i závěrečnou diagnostiku. Tato diagnostika je poskytována zákonným zástupcům a následně škole, která žáka bude vzdělávat v první třídě. Docházka v přípravné třídě není vedena ve školní povinné docházce a je bezplatná.

Přípravná třída představuje mezistupeň mezi předškolním a základním vzděláváním. Přípravná třída napomáhá dítěti odstranit nedostatky ve vývoji a předchází případným neúspěchům v první třídě.

Přípravný stupeň na ZŠ speciální představuje formu předškolního vzdělávání pro žáky s výraznou formou mentální retardace či dalšího postižení. Přípravný stupeň pomáhá dětem se středně těžkým a těžkým mentálním postižením, nebo kombinovaným postižením i autismem připravit se na základní vzdělávání na základní škole speciální.⁵ Výchovně vzdělávací proces v přípravném stupni zajišťují dva pedagogičtí pracovníci. Velmi důležité je vybavení třídy, různorodost pomůcek a možnost relaxačních cvičení pro děti. Žáci v přípravném stupni nejsou klasifikováni, pouze hodnoceni slovně s výrazným prvkem motivace. Místo vysvědčení žáci dostávají osvědčení o absolvování přípravného stupně. Přípravný stupeň může dítě navštěvovat od 5 až do 8 let věku.

1.3 Cíle a obsah předškolního vzdělávání

Obsah a cíle předškolního vzdělávání jsou vymezeny v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání. Tento klíčový dokument rozděluje obsah vzdělávání do pěti oblastí:⁶

1. Dítě a jeho tělo - fyzický a pohybový rozvoj dítěte, rozvoj motoriky, manipulace a nácvik hygienických návyků, posilování zdravého životního stylu a prevence nemocí
2. Dítě a jeho psychika – rozdělena do 3 podoblastí: jazyk a řeč, poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace a třetí podoblast se věnuje sebepojetí, citům a vůli. U dětí se rozvíjí komunikační schopnost a vyjadřování, základy čtení a psaní (sluchová a zraková syntéza a analýza), dochází k rozvoji myšlení a matematických představ. Pomocí výtvarných technik zde dochází k rozvoji kreativity a fantazie.

⁵ ŠVARCOVÁ, I. *Mentální retardace*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-060-7.

⁶ SMOLÍKOVÁ, K. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání 2004*. Praha: VÚP, 2005.

3. Dítě a ten druhý – zabývá se spoluprací ve skupině, vztahy ve skupině a rozvíjením empatie a vztahy mezi lidmi.

4. Dítě a společnost – oblast věnující se prostředí, ve kterém dítě vyrůstá; rolím, které ho socializují do společnosti a rozvíjejí sociální dovednosti dítěte.

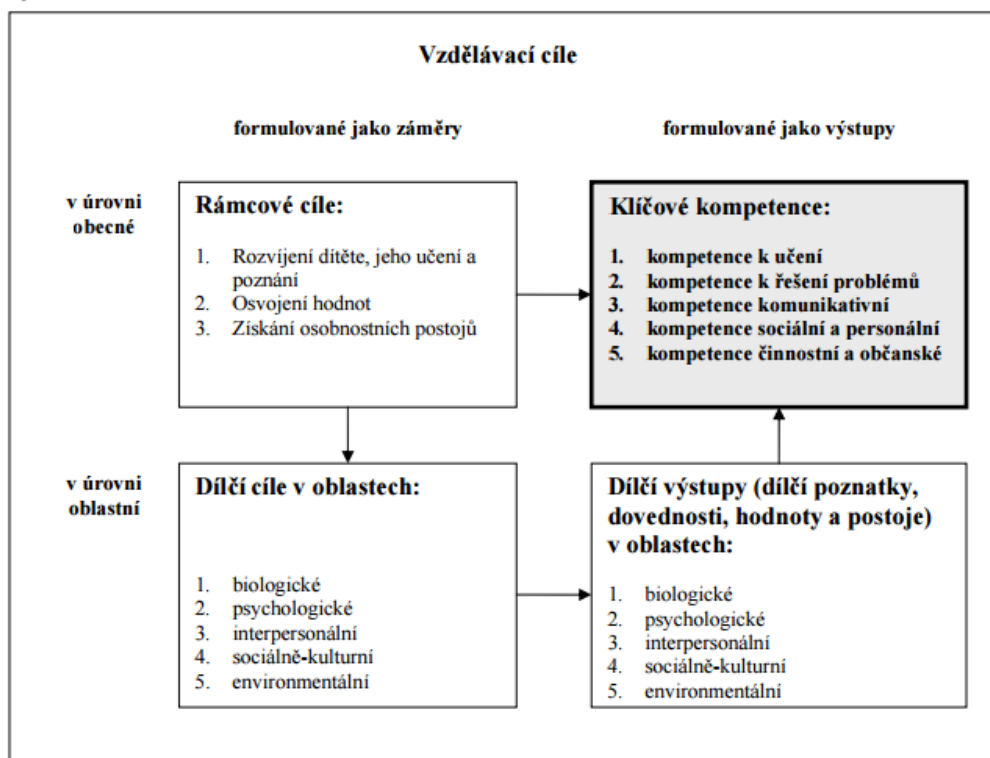
5. Dítě a svět – zaměřuje se na ochranu životního prostředí, rozvíjí u dětí úctu k přírodě, seznamuje děti s možnými riziky a bezpečným chováním dítěte.

Pomocí tohoto obsahu předškolního vzdělávání dosahuje předškolní pedagog cíle předškolního vzdělávání. Výstupy předškolního vzdělávání jsou determinovány jako klíčové kompetence, které by měl žák získat na konci vzdělávání. Dle RVP PV se jedná o těchto pět kompetencí:

- Kompetence k učení
- Kompetence k řešení problémů
- Kompetence komunikativní
- Kompetence sociální a personální
- Kompetence činnostní a občanské

Klíčové kompetence jsou definovány jako souhrn dovedností, znalostí a systém hodnot a postojů, které by měl každý jedinec ve společnosti získat. Klíčové kompetence jsou získávány různě dle možností a schopností mateřské školy, nejčastěji na základě činností, dovedností, prožitkové pedagogiky, tvoření, výletů atd. Každé dítě je individuální a každé získá v různé míře všechny kompetence.

System vzdělávacích cílů

Primárním cílem předškolního pedagoga je všestranně rozvíjet osobnost dítěte. Dílčí cíle se odvíjejí od oblastí – viz obrázek č. 1 – System vzdělávacích cílů dle RVP PV:

1. dílčí cíle biologické - získání fyzické a pohybové zdatnosti, zdokonalení motoriky, koordinace a sebeobsluhy, vytvoření zdravých a hygienických návyků, užívání všech smyslů.
2. dílčí cíle psychologické – adekvátní receptivní i produktivní jazykové dovednosti, odstranění logopedických vad a nácvik správné výslovnosti, kultivovaný projev, zájem o čtení i psaní.
3. dílčí cíle interpersonální – rozvoj paměti, získání pojmového myšlení, zájem o vědomosti, podporování sebehodnocení a sebekritiky.
4. dílčí cíle sociálně-kulturní – získání osobní identity, získání zdravého sebevědomí a sebeúcty, schopnost plně prožívat a vyjadřovat své pocity.
5. dílčí cíle environmentální – dodržování pravidel chování, získání empatie a schopnost spolupracovat ve skupině, navázat kamarádství a vztahy, ochránit své soukromí a bezpečí.

⁷ SMOLÍKOVÁ, K. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání* 2004. Praha: VÚP, 2005.

2 ŠKOLNÍ ZRALOST

2.1 Školní zralost a její znaky

Začátek školní docházky je významnou a náročnou událostí v rodině předškoláka. Nástup do základní školy představuje nejen příjemnou, ale i stresovou zátěž pro dítě. Dítě se setkává s novou sociální rolí – rolí školáka, nastává odlišný denní režim a musí se podřídit nové autoritě a vedení učitele.

Před vstupem do 1. třídy absolvuje každé dítě zápis. Při zápisu kvalifikované pedagožky diagnostikují školní zralost dítěte. Je důležité, aby zápis probíhal v příjemném prostředí, dítě se cítilo dobře, bez zbytečného stresu.

Školní zralost je dle J. Bednářové definována jako „*dosazení takového stupně vývoje v oblasti fyzické, mentální, emocionálně-sociální, aby dítě bylo schopno se zúčastnit výchovně-vzdělávacího procesu, bez větších potíží, nejlépe s dychtivostí a radostí.*“⁸

Školní zralost je diagnostikována v těchto oblastech. Nejčastěji se jedná o oblast fyzickou, percepčně-kognitivní a psychicko- emocionální.

1. Fyzická oblast a zdravotní stav

Velmi důležitý je posuzován věk dítěte. Dítě musí nastoupit do základního vzdělávání, pokud dovrší 6 let věku. Tento fakt je velmi individuální, neboť centrální nervová soustava zraje u každého dítěte jinak. Dalším typickým znakem je výměna dětského chrupu. V této oblasti je také posuzována tzv. Filipínská míra (zdali si dítě dokáže dosáhnout na levé ucho pravou rukou přes temeno hlavy.) Postava školáka se také mění, mizí „buclaté“ tváře, horní i dolní končetiny se protahují a dochází k změně proporce těla a hlavy. Výška u dětí se pohybuje cca od 105cm – 120 cm, váha cca 18-23kg. Tyto znaky jsou velmi individuální a závislé na genetické výbavě, prostředí, stravě a dalších faktorech vývoje.

2. Percepčně-kognitivní

V této oblasti dochází k významným změnám. K velkému rozvoji a zrání dochází v centrální nervové soustavě. V předškolním věku dochází ke změnám v myšlení. U dítěte se objevují logické úsudky. Názorné myšlení, které doposud u předškolního dítěte probíhalo, se mění na pojmové. V myšlení a uvažování se objevuje analyticko-syntetické chápání.⁹

⁸ J. BEDNÁŘOVÁ, V. ŠMARDOVÁ, *Školní zralost*. Albatros Media, 2013. ISBN- 9788026602491.

⁹ LANGMEIER, J, KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada, 2007. ISBN 80-247-1284-9.

Ruku v ruce s rozvojem myšlení dochází k rozvoji řeči a komunikačních dovedností. Při vstupu do 1. třídy by řeč měla být gramaticky správná, bez narušené komunikační schopnosti (tolerován rotacismus a rotacismus bohemicus). V tomto období by dítě mělo mít dostatečně bohatou slovní zásobu a dokázat vyprávět pohádky či krátký příběh.

Ke změnám odchází i v oblasti dětské kresby a grafomotoriky. Kresba je detailnější, propracovanější, více realistická. V období školní zralosti by měla být vyhraněna lateralita a zafixován správný úchop tužky.

Významně se mění percepce dítěte. Dochází k analyticko-syntetickému rozvoji vnímání. Zdokonaluje se zrakové i sluchové vnímání, které jsou velmi důležité pro úspěšný začátek učení. Ve zrakovém vnímání dítě dokáže rozlišovat tvary, písmena, číslice, diferencuje jiné tvary, orientuje se v prostoru. Sluchová orientace, diferenciací a sluchová analýza se podílí především v oblasti čtení. Dítě rozlišuje první a poslední hlásku ve slově, vytleská počet slabik, rozloží slova na slabiky, hlásky, naopak složí z hlásek slovo atd.

V rámci efektivitu učení dochází k větší kapacitě paměti. Dítě musí odkázat udržet pozornost, zvládnout pracovní tempo a být samostatné.

3. Psychicky-emocionální oblast

V této oblasti dochází k emoční stabilitě. Dítě by mělo ovládat a regulovat své chování a přání. Dochází k interakci nové sociální role – školáka. Žák by měl respektovat a přijmout cizí autoritu učitele, dodržovat školní řád a třídní pravidla. Sociální zralost je důležitá v navazování nových přátelství, zapojení se do nového kolektivu dětí, komunikaci a vytvoření role ve třídě.

Výše uvedené znaky školní zralosti jsou všeobecné, ale každé dítě je osobnost s individuálními odchylkami. Pokud je dítěti diagnostikována nezralost školní docházky, je mu ředitelem školy (na základě vyšetření PPP, posudku odborného lékaře, např. pediatra, logopeda a souhlasu zákonného zástupce dítěte) udělen odklad školní docházky.

2.2 Školní nezralost a odklad školní docházky

Problematikou odkladu se zabývá *Školský zákon č. 472/2011 Sb.* Udělení odkladu školní docházky je plně v kompetenci ředitele školy, na základě odborného vyšetření Pedagogicko-psychologické poradny a písemné žádosti zákonného zástupce žáka. Odklad školní docházky se nejčastěji odkládá o jeden rok. Školský zákon dále umožňuje řediteli základní školy udělit dítěti dodatečný odklad školní docházky v průběhu prvního pololetí první třídy, pouze se souhlasem zákonného zástupce.

Ze statistických ročenek MŠMT vyplývá, že odklad školní docházky mají častěji chlapci. Tento fakt je ovlivněn pozdějším zráním centrální nerovné soustavy u chlapců. Mezi nejčastější důvody odkladu školní docházky jsou:¹⁰

- v tělesné oblasti nejčastěji: špatný zdravotní stav, malý, drobný vzrůst dítěte, výrazná nemoc, alergie atd.
- v psychické oblasti: narušená komunikační schopnost, nedozrálá centrální nervová soustava nebo některá z jejích funkcí (percepce, paměť, myšlení, grafomotorika) potíže s pozorností a soustředěním atd.
- v sociální oblasti: emoční nestabilita, emoční fixace na rodiče, absence předškolního vzdělávání a kontaktu s vrstevníky atd.

Odklady školní docházky dle statistických ročenek MŠMT ČR - tabulka č. 1.¹¹

školní rok	celkem dětí zapsáno k ZV	odklad školní docházky
2011-2012	106 930	18 111
2012-2013	113 921	16 139
2013-2014	120 592	16 672

Mnoho rodičů v rámci výchovy s hyperprotektivními prvky si žádají odklad záměrně, bez závažných důvodů. Nejčastějším důvodem je prodloužení dětství a hraní si v mateřské škole. Odklad školní docházky by neměl být vnímán jako možnost své dítě ochránit, nýbrž jako možnost dítěti dozrát a úspěšně vstoupit do první třídy bez zbytečných stresů a neúspěchů, které by dítě mohly ohrozit ve svém vývoji.

2.3 Diagnostika školní zralosti

V školském systému dochází k diagnostice školní zralosti ve více fázích. První orientační test školní zralosti (screening) provádějí paní učitelky v mateřských školách, důslednější posudek se provádí u zápisu dítěte do první třídy a poslední, komplexnější diagnostika probíhá v pedagogicko-psychologické poradně nebo v speciálně-pedagogickém

¹⁰ ŽÁČKOVÁ, H; JUCOVIČOVÁ, D. *Děti s odkladem školní docházky a jejich úspěšný start ve škole*. Praha: D+H, 2007. ISBN 978-80-903869-3-8.

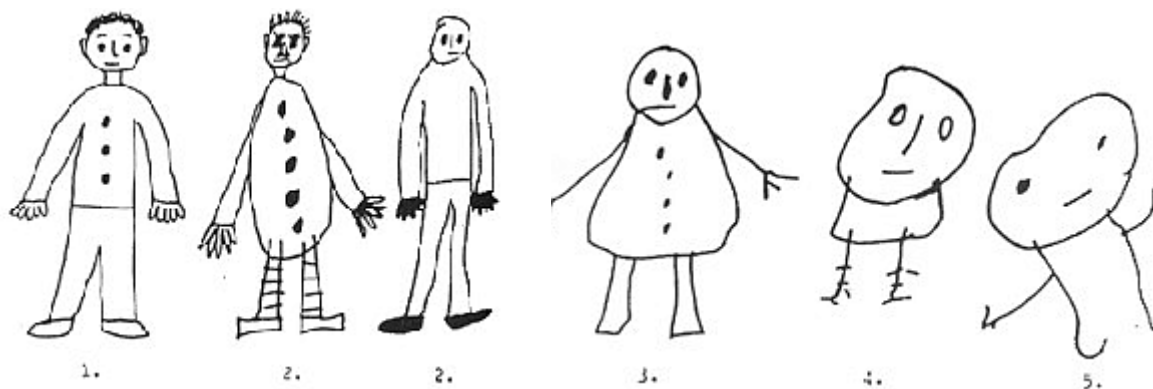
¹¹ *Zápisy do 1. ročníku ZV*, [online]. 2015.[cit. 29. 12. 2015]. Dostupná na <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/zapisy-do-1-rocniku-zakladnich-skol>

centru (pouze v případě zdravotního postižení dítěte). Orientační test školní zralosti musí provádět zkušený pedagog elementarista. Důslednou diagnostiku školní zralosti provádí erudovaný odborník ze speciální pedagogiky – nejčastěji speciální pedagog, psycholog, logoped atd. Často v této oblasti dochází ke spolupráci těchto odborníků.

V diagnostice školní zralosti se posuzují tyto oblasti: motorika (hrubá, jemná, grafomotorika), laterální, kresba, řeč a komunikační schopnosti, sebeobsluha, rozumové schopnosti (barvy, tvary, metatetické představy, orientace, zraková a sluchová percepce atd.), emocionalita, sociabilita a chování. V praxi nejčastěji používaným diagnostickým testem je Orientační Jiráskův test školní zralosti. Jeho výhodami je jednoduché vyhodnocení, časová nenáročnost a jednoduchost. Provedení testu je hodnoceno pomocí škály známek 1-5, stupňované jako ve škole. Nevýhodou Jiráskova testu je absence posouzení verbálních schopností dítěte. Jiráskův test školní zralosti je rozdělen na tři úkoly¹²:

1. kresba mužské postavy,
2. obkreslení stejného počtu bodů, umístěných v prostoru,
3. napodobení psacího písma – věta: Eva je tu.

Obrázek č. 2 - kresba postavy¹³

¹² PŘINOSILOVÁ, D., *Diagnostika ve speciální pedagogice*. Brno, Paido, 2007. ISBN – 978-80-7315-157-7.

¹³ *Školní zralost dítěte - prezentace*. [online]. [cit. 03. 01. 2016]. Dostupná na <http://www.ordinacenakopci.cz/files/65485%C5%A1koln%C3%AD%20zralost%20d%C3%ADt%C4%9Bte.pdf>

Nejčastěji používané diagnostické testy pro posouzení školní zralosti jsou:¹⁴

- *Zkouška vědomostí předškolních dětí (Z. Matějček, M. Vágnerová)*
 - *Edfeldtův reverzní test (úprava Z. Žlaba – Inverzní test)*
 - *Test sluchové vnímání (Z. Matějček, Z. Žlab)*
 - *Obrázkově-slovníková zkouška (O. Kondáš)*
 - *Vinelandská škála sociální zralosti*
 - *Standardizované inteligenční testy (např. Stanford-Binet zkouška, Wechslerovy testy inteligence)*
 - *Test laterality (Z. Matějček, Z. Žlab)*
 - *Test rizika poruch čtení a psaní pro rané školáky (D. Švancarová, A. Kucharská)*
- a další...*

Diagnostickým testem školní zralosti je Zkouška znalostí předškolních dětí (Z. Matějček, M. Vágnerová). Pomocí této zkoušky se zjišťují rozumové schopnosti a jejich uplatnění v sociálním prostředí dítěte. Nejedná se o zjištění inteligenčního kvocientu.

Úroveň zrakové percepce se diagnostikuje pomocí Edfeldtova reverzního testu. Tento test je založený na rozlišování podobných tvarů, písmen. Důležitý test odhalující nedostatky pro výuku čtení a psaní.

Diagnostika laterality se provádí na základě deseti činností, u kterých dítě preferuje pravou x levou ruku. Výsledkem je koeficient pravorukosti. Jedná se o navlékání korálků, stavění věže z kostek, hod míčkem, vkládání klíče do zámku, průhled kukátkem atd.

Velmi důležité pro posouzení školní zralosti jsou informace z rodinné a osobní anamnézy dítěte, popřípadě lékařské zprávy v případě postižení dítěte či jeho nemoci.

¹⁴ ŘÍČAN, P. KREJČÍŘOVÁ, D., *Dětská klinická psychologie*, Praha: Grada, 2006. ISBN – 80-247-1049-8.

3 PROBLEMATIKA SOCIÁLNÍHO VYLOUČENÍ

3.1 Charakteristika sociálního vyloučení

Sociální exkluze je termín poměrně mladý a velmi aktuální. Sociální vyloučení definuje A. Sirovátka „jako proces, ve kterém jsou jednotlivci i celé skupiny osob zbavováni přístupem k nezbytným zdrojům pro zapojení do sociálních, ekonomických, politických aktivit společnosti jako celku.“¹⁵ Historické kořeny sociálního vyloučení sahají až do 70. let, konkrétněji ve Francii.¹⁶ Často je termín spojován pouze s Romy, ale sociálním vyloučením jsou ohroženy i další osoby – např. drogově závislí, lidé bez domova, lidé s nízkým socioekonomickým statusem, senioři, lidé s handicapem atd.

Sociální exkluze je dlouhodobým výsledkem několika negativních faktorů – např. nízkého vzdělání, špatné kvalifikace, chudoby, kriminality, diskriminace. Sociální vyloučení představuje velice náročný a propojený komplexní celek. Jedinec, který se nachází v začarovaném kruhu sociálního vyloučení, potřebuje dlouhodobou odbornou pomoc z řad odborníků – sociálního pracovníka, bezplatné právní služby, krizového centra, pomoc psychologa atd. Dlouhodobá nezaměstnanost, chudoba, závislost na sociálních dávkách a dávkách hmotné nouze, špatný zdravotní stav, dluhová problematika, ztráta sebedůvěry, nízké sebevědomí, život v ghettech, to vše a mnohem více představuje projevy sociálního vyloučení. Sociální exkluze výrazně ovlivňuje osobnost jedince po všech složkách osobnosti (fyzické, psychické, sociální, ale i ekonomické). Dlouhodobě nepříznivá situace nutí jedince k adaptaci na dané sociální podmínky a změně společenských norem a hodnot. Sociálně vyloučení jedinci, převážně žijící v ghettech, si vytváří nové specifické společenské normy a hodnoty.

Dle Ministerstva práce a sociálních věcí žije v České republice (v ghettech) přibližně 80 000 lidí.¹⁷ Z čehož tři čtvrtiny tvoří Romové. Jako řešení a prevenci sociálního vyloučení vydala česká vláda koncepci Strategie sociálního začleňování 2014. Tato strategie má komplexní charakter a je založena na integraci osob se sociálním znevýhodněním a navrhuje a hledá řešení, jak sociální exkluzi předcházet. Velice významně se na prevenci, podpoře a řešení sociálního vyloučení podílí Agentura pro sociální začleňování, která poskytuje pomoc v oblasti

¹⁵⁺⁹A. SIROVÁTKA, T.: *Sociální exkluze a sociální inkluze menšin a marginalizovaných skupin*, Brno, Georgetown, 2004.

¹⁰ *Příručka o sociální integraci*. [online]. 2010 - dotisk. [cit. 26.10 2015]. Dostupná na file:///D:/Stazene%20soubory/Prirucka%20pro%20socialni%20integraci_dotisk.pdf

bydlení, sociálních služeb, vzdělávání, zaměstnanosti a dalších. Často působí přímo v sociálně vyloučených lokalitách, popřípadě formou terénní sociální práce dochází do rodin.

3.2 Faktory sociálního vyloučení

I v dnešní moderní společnosti se vyskytují výrazné rozdíly mezi bohatstvím a chudobou. Kapitola dvě se zabývá faktory sociálního vyloučení. Sociální exkluze se dá vymezit jako proces – vylučování, nebo jako konečný stav – vyloučení. Sociální exkluze je složitý propojený celek, který ovlivňuje několik faktorů. Tyto faktory na sobě mohou být závislé, mohou se podporovat nebo na sebe působit, ať už pozitivně či negativně.

Charakteristickým pro sociální vyloučení je souhrn faktorů. Tyto faktory (viz níže)¹⁸ značně omezují jedince v:

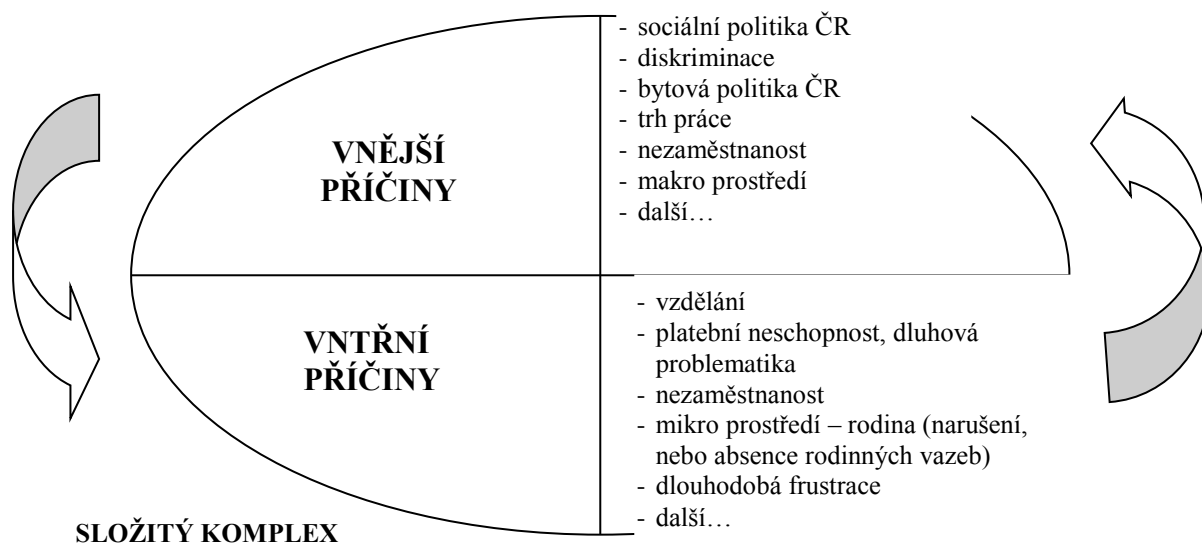
1. přístupu na trh práce
2. přístupu k veřejným službám (školy, instituce, sociální služby a poradenství...)
3. kontaktech s okolním (mikro i makro prostředím)
4. řešení individuálních krizí jedince
5. podílení se a realizaci v politickém hnutí

Významný britský profesor, zabývající se sociální geografii Danny Dorling¹⁹ definuje jako elementární faktor sociální exkluze zadluženost. Dluhová problematika, bezproblémové zajištění úvěrů, lichvářství a půjčky dnes představují potencionální riziko pro specifické skupiny lidí ohrožených sociálním vyloučením. Sociální vyloučení je určitý, nejvyšší stupeň chudoby. Příčiny sociální exkluze jsou děleny na vnější a vnitřní.

¹⁸ Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR. [online]. 2015.[cit. 27.10 2015]. Dostupná na http://www.mpsv.cz/files/clanky/21190/Prezentace_Analyza_SVL_27_5_2015.pdf

¹⁹ Dorling, D (2010): *Injustice: Why social inequality persists*. Bristol: Polity Press.

Obrázek č. 3- Začarovaný kruh sociálního vyloučení

3.3 Specifika sociálně vyloučené lokality

V sociálně vyloučených lokalitách se nejvíce koncentrují jedinci zatížené sociální exkluzí. Sociálně vyloučená lokalita je determinována jako prostor, kde žijí sociálně slabé rodiny nebo jednotlivci a jsou znevýhodněny oproti majoritní společnosti. V těchto lokalitách je příznačný zvýšený výskyt sociální problémů – kriminalita, vandalismus, nízká úroveň ubytování či nevyhovující bytové podmínky, omezení v kvalitě a poskytování služeb atd.

Dle průzkumu MPSV z roku 2015 se v České republice vyskytuje 606 sociálně vyloučených lokalit - někdy označovány jako ghetta. Nejvíce sociálně vyloučených lokalit se nachází v Ústeckém a Moravskoslezském kraji. Mezi nejznámější ghetta v ČR patří: Předlice v Ústí nad Labem, Chanov u Mostu, Janov u Litvínova, Přednádraží a Liščina u Ostravy a další. Celkový počet osob žijících v těchto lokalitách je odhadován na 95 – 115 000.²⁰ Se sociálně vyloučenými lokalitami je nejčastěji spojováno romské etnikum, přičemž dle společnosti Romea Romů v ghettech od roku 2006 ubývá, což může být následkem společenské integrace Romů. Mezi další osoby, které obývají sociálně vyloučené lokality, patří migranti, bezdomovci, zdravotně postižení, sociálně slabší občané, dlouhodobě nezaměstnaní, osoby závislé na drogách.

²⁰ Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR. [online]. 2015.[cit. 29.10 2015]. Dostupná na http://www.mpsv.cz/files/clanky/21190/Prezentace_Analyza_SVL_27_5_2015.pdf

Charakteristické pro sociálně vyloučené lokality jsou ubytovny. Ubytoven se v ghettech nachází cca 700.²¹ Ubytovny jsou často v nevyhovujících hygienických i prostorových podmínkách. Typickým znakem pro život v ghettu je nízká úroveň vzdělání a vysoká míra nezaměstnanosti. Dle odborných výzkumů žije v sociálně vyloučených lokalitách 80-85% nezaměstnaných. Mnoho jedinců je závislých na sociálních dávkách, má potíže s dluhy a finanční gramotností. Velká část lidí proto využívá nelegální práci. Na základě zvýšeného výskytu kriminality, vandalismu a krádeží Policie ČR ve spolupráci s MPSV ČR zajistila pořádkovou službu – asistent policie, která dohlíží na klid v ghettu a přispívá k prevenci kriminality. Dle Zákona o sociálních službách č. 108/2006Sb. mají lidé ze sociálně vyloučených lokalit možnost využít pomoci v podobě sociálního poradenství a služeb sociální prevence. Jedná se o azylové domy, noclehárny, nízkoprahová centra, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, terénní programy nabízené sociálními pracovníky atd. V problematice pomoci sociálně vyloučeným osobám se velmi angažuje společnost Člověk v tísni a Agentura pro sociální začleňování, která nejčastěji nabízí dětem doučování a smysluplné využití volného času formou zájmových aktivit a bezplatných kroužků.

²¹ Tamtéž viz 13.

4 ROMOVÉ V ČESKÉ REPUBLICE

4.1 Historie Romů

Dle antropologů a dalších odborníků jsou historické prameny Romů nejasné s nezodpovězenými hypotézami. Tento fakt je způsoben chybějícími romskými historickými prameny v písemné podobě. Romská historie, kultura a tradiční zvyky byly a jsou převážně předávány ústní formou.²²

Historické kořeny Romů spadají na území Indie. Na naše území České republiky přišli Romové poprvé v 14. -15. století.²³ Při svém historickém putování Evropou byli Romové často pronásledováni a vyháněni. Dokonce v 16. – 18. století nebyla vražda romského obyvatele považována za trestný čin.²⁴

Na českém území se problematice „integrace“ Romů významně věnovala Marie Terezie a její syn Josef II. V 18. století uveřejnila vláda Marie Terezie první Asimilační nařízení.²⁵ Základními prvky tohoto rozhodnutí byly:

- zákaz používání romského jazyka
- přísný zákaz obchodování s koňmi
- zákaz kočovného života (nařízeno bylo usazení ve vesnici nebo ve městě)
- zákaz oslovování „cikáni“, naopak důraz na oslovování jako novosedláci nebo novomaďaři
- potlačení specifických prvků ve výchově (odebírání dětí, převýchova)
- zavedení povinné školní docházky (důraz na vzdělávání)

Asimilační politika Marie Terezie a Josefa II. nebyla zcela efektivní. Důvodem byly násilné integrační metody a zvýšení finančních nákladů pro zdejší vrchnost.

Později (1918-1938) v Československé republice nebyli Romové majoritní společností přijímáni. Stále vedli kočovný život. Z tohoto důvodu byl vydán v roce 1927 zákon č. 117/27 Sb. *O potulných cikánech*.²⁶ Tento zákon *O potulných cikánech* nařizoval držet legitimaci. Legitimace sloužila k prokázání totožnosti Romů, kteří žili kočovným a potulným životem.

²² HORVÁTHOVÁ, J. *Historické osudy Romů od jejich odchodu z Indie do 19. století*. Brno: Muzeum romské kultury, 1999. ISBN 809024761x.

²³ Tamtéž viz 15.

²⁴ DAVIDOVÁ, Eva. *Romano Drom: Cesty Romů 1945 - 1990*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. ISBN 80-244-0524-5

²⁵ ŠOTOLOVÁ, E. *Vzdělávání Romů*. Praha: Grada, 2001. ISBN 978-80-246-1524-0.

²⁶ Tamtéž viz 18 strana 22 -23.

Druhá světová válka byla krutá i v historii Romů. Říšský kancléř a vůdce Adolf Hitler společně s nacistickým Německem vyhlazoval nejen Židy, ale i Romy. Mnoho Romů bylo deportováno a usmrceno v koncentračních Táborech (Osvětim – Březinka).

Několik Romů se dlouho po válce (někteří doposud) živilo jako žebráci, zloději (slepici, koní, jídla...), hudebníci, dráteníci, hrnčíři, kováři a romské ženy nejčastěji jako kartářky, tanečnice a zpěvačky.²⁷

V 60. - 70. letech 19. století probíhalo zřetelné přestěhování slovenských Romů do Čech. Důvodem byly lepší pracovní a bytové podmínky, než dosavadní způsob života v osadách.

Po pádu komunismu, v roce 1989, se výrazně pozitivně změnila sociální politika státu vzhledem k romské menšině. Důraz byl kladen na rovnost a práva Romů jako na majoritní společnost.

Nyní je propagována integrace Romů do společnosti. Sociální systém a podpora poskytuje Romům určitou jistotu a pomoc v oblasti financování. MPSV registruje sociální služby u organizací, které se zabývají integrací Romů (Člověk v tísni, sdružení Dženo, ROMODROM...). Romové mají stejná práva a povinnosti jako majoritní společnost. Mají nárok na bezplatné základní vzdělávání, popřípadě jsou se svými specifickými vzdělávacími potřebami integrováni do běžných základních škol. Získání vzdělání je klíčem k potlačení chudoby, nezaměstnanosti, prostituce, kriminality a dalších sociálně patologických jevů. Česká společnost vnímá vzdělání jako základní stavební prvek úspěšné integrační politiky Romů.

4.2 Romové a vzdělání

Potřeba vzdělání je jedna z kognitivních potřeb člověka. Vzdělání je v současné době velmi potřebné a ceněné. Povinnost základního vzdělávání založila Marie Terezie a tato povinnost platila i pro romské děti. Již od těchto dob měli Romové potíže s docházkou do školy. Dříve za tuto skutečnost byli rodiče přísně trestáni – děti jim byly odebírány, rodiče dostali finanční pokuty či byli vězněni.

Tato skutečnost je dána především hodnotovým žebříčkem Romů. Vzdělání Romové nikdy nepotřebovali (kočovný život, životní styl...). Nejdůležitější hodnotou v životě každého Roma je rodina. V hodnotovém žebříčku Romů má vzdělání nízkou hodnotu.

Integrační politika státu se snaží tuto skutečnost změnit a tím pomoci Romům ze začarovaného kruhu sociálního vyloučení. Dnes dle doporučení Evropské unie mají být zrušeny

²⁷ MANN, Arne B. *Romský dějepis*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 2001. ISBN 80-7168-762-6.

praktické školy, jež značná část romských dětí navštěvuje. Romské děti se svými specifickými vzdělávacími potřebami dnes již jsou integrovány do běžných základních škol. Na problematiku inkluze žáků s lehkou mentální retardací, specifickými vzdělávacími potřebami či poruchou chování není zatím připraven český školský systém, ani učitelé, či žáci. Tato rozsáhlá problematika ale není součástí této bakalářské práce. Stále se v českém školství vyskytuje několik segregančních škol, ale převážně z důvodu jejich umístění (v blízkosti ghett). Tyto školy navštěvují převážně žáci romského etnika.

Pro romské dítě je česká škola „cizí prostředí“. Děti se setkávají s odlišným výchovným systémem, než v rodině. Pro některé romské děti bývá základní škola také prvním seznámením se vzdělávací institucí a respektováním jiné autority – učitele. U velké části romských předškoláků chybí systematické předškolní vzdělávání.

Dle výzkumného šetření *SLDB 2001*²⁸ má největší část Romů (47 %) ukončené základní vzdělání, střední odborné vzdělání bez maturity s výučním listem má 8% Romů, 5% Romů absolvovalo střední školu s maturitou. Vysokoškolsky vzdělaných Romů v České republice je cca 2,5 %. Tato statistika vychází pouze ze sčítání romské populace, která se přihlásila k romské národnosti. V posledních letech ale dochází k pozitivnímu vlivu integrace Romů do majoritní společnosti a někteří Romové jsou již vysokoškolsky vzdělaní a angažují se v romské problematice, či v pedagogice jako asistenti pedagoga či vychovatelé.

4.3 Romská rodina a její hodnoty

Rodina představuje malou sociální skupinu, ve které dochází k primární socializaci jedince. Úplná rodina je tvořena matkou, otcem a dětmi. Rodinné zázemí představuje základ pro bezbranné dítě, ale také základ pro každou společnost.

Rodina v romské komunitě zastává ten nejdůležitější prvek. Rodina je nejvýznamnějším článkem v hodnotovém žebříčku Romů. Slovo rodina se do romštiny překládá jako *famelija*²⁹. Romské rodiny jsou velmi často několikačlenné, typické svoji soudržností a solidaritou. Rodiny Romů mají svá specifika, která jsou dána především historickými, demografickými a sociokulturními podmínkami.

Postavení v rodině Romů je velmi patriarchální – významné postavení má muž a žena jej musí respektovat. Ženy jsou uznávány dle své plodnosti a počtu dětí. Typickými činnostmi romské ženy jsou péče a výchova o děti, muže a domácnost. Nevěra je u Romů velmi negativně

²⁸ *Sčítání lidu, domů a bytů k 1. 3. 2001 - obyvatelstvo, byty, domy a domácnosti Česká republika*. Praha: Český statistický úřad, 2003, ISBN 80-7223-934-1

²⁹ BARTOŇOVÁ, M. *Strategie ve vzdělávání žáků se sociálním znevýhodněním (romské etnikum)*. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN – 978-80-210-5103-4

přijímána. Dříve byla nevěra krutě trestána – vykázním z komunity.³⁰ Velmi respektované jsou u Romů senioři a staří muži – převážně pro svoje zkušenosti. Dříve byly romské rodiny velmi nábožensky založené, dnes tato tradice již slábne.

Typickým rysem romské domácnosti je hlasitost, pohostinnost, soudržnost a křik dětí. Děti jsou pro Romy velkým darem. Velmi často se starší sourozenci starají o mladší, pomáhají jim na úkor svého dětství. Dle odborníků romské děti dospívají dříve, než jejich vrstevníci.³¹ Dříve rodí děti, zakládají rodiny, uzavírají sňatky, což je přisuzováno vzorům v rodině a tradičnímu výchovnému stylu. Velmi časté jsou v romských rodinách přezdívky pro děti. Děti nejsou vychovávány v individualismu a zodpovědnosti za své chování, naopak. V romské rodině převládá liberální styl výchovy. I malé děti jsou často přirozenou součástí rozhovorů mezi dospělými. Nejčastěji se děti učí nápodobou.

Aspekty jako integrace Romů do majoritní společnosti, změna životního stylu, ztráta kočování atd., se podílí na oslabení tradičních romských rodin s charakteristickými rysy a rodinnými vazbami. Dnes se bohužel setkáváme s romskými dětmi v dětských domovech, autonomií v romských komunitách... atd.

4.4 Specifika edukace romských žáků

V edukačním systému České republiky bývají často romští žáci chybně označováni jako problémoví, nevychovávaní či nezvladatelní. Tento fakt je dán jejich odlišným sociokulturním prostředím a jinými uznávanými hodnotami. V inkluzivním školství je nutné odlišovat dítě s poruchou chování a dítě pocházející ze sociálně znevýhodněného prostředí. Důležitý je přístup pedagoga k romskému žákovi, odborné znalosti o romské historii, komunitě, znalosti o stylu a obsahu rodinné výchovy v romských rodinách a osobnosti dítěte. Velmi důležité je, aby romská komunita přijala základní školu a cítila ve škole rovnost a přijetí. Na bedrech pedagogického sboru je vytvoření pozitivního rovnocenného prostředí.

Romský žák je osobnost s individuálními a charakterovými vlastnostmi, které převážně přijímá nápodobou ze své komunity. Charakteristické pro romské žáky je jejich temperament, emocionalita, impulzivita, která je zapříčiněna genetickými vlohami.³² Své temperamentní chování často realizují v hodinách tělesné a hudební výchovy. Romští žáci rádi zpívají (převážně romské písně) a tancují (čardáš). V hodinách českého jazyka mají děti nedostatky,

30 ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme* - jde o to jak: dějiny, současná situace, kořeny problémů, naděje společné budoucnosti. Praha: Portál, 1998. ISBN: 978-80-717-8410-4

31 KUBÁTOVÁ, D. *Biologický vývoj a vzdělávání dětí romského etnika v Ústeckém kraji*. Ústí nad Labem: UJEP, 2011. ISBN 978-80-7414-405-9

32 VÁGENROVÁ, M., *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3.

kteře jsou dány bilingvním prostředím, ve kterém vyrůstají. V rodinách děti používají často romský, slovenský jazyk, nebo romský etnolekt. Velmi pozitivním přínosem v edukaci romských žáků je asistent pedagoga, který ovládá romský jazyk, nejčastěji Rom/ka, který je dětmi i rodinou velmi pozitivně přijímán.

Abstraktní myšlení u romských žáků většinou chybí, převládá myšlení konkrétní. Nadání a talent u Romů převažuje ve zpěvu, hudbě, tanci a ve výtvarném projevu. Mnoho romských dětí hovoří hlasitěji s výraznými prvky neverbální komunikace.³³ Hlučnost je dána početnými rodinami, ve kterých si dítě musí získat své postavení.

Výrazným nedostatkem romských žáků (především ve vyšších ročnících ZŠ) je nízká míra motivace ke vzdělání. Tento handicap pramení z hodnotového žebříčku romského etnika. Romové často učí děti pouze to, co potřebují a uplatní. Mnoho malých romských dětí ovládá a zná hodnotu bankovek, ale nezná písmena či barvy.

Pokud si pedagog získá důvěru a srdce romského dítěte, dokáže romský žák péči, empatii a lásku učiteli vrátit. Romské děti jsou velmi upřímné a láskyplné. Při otevřeném a přátelském prostředí školy, ve které se bude romské dítě cítit dobře, může pedagog s pomocí rodiny, romského asistenta stavět základní pilíře vzdělávání.

³³ BALABÁNOVÁ, H., *Praktické zkušenosti se vzděláváním romských dětí*. Praha: MENT – občanské sdružení, 1995.

PRAKTICKÁ ČÁST

5 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

5.1 Cíle výzkumného šetření

Tato bakalářská práce má vytyčené dva výzkumné cíle. Primárním cílem této bakalářské práce je provést analýzu předškolní přípravy dětí pocházejících ze sociálně vyloučené lokality Předlice. Odkrýt příčiny školních neúspěchů a poukázat na efektivitu přípravných tříd zřízených pro děti se sociálním znevýhodněním.

Sekundárním cílem bakalářské práce je vytvořit propagačně - edukační materiál pro rodiče předškolních dětí romského etnika, založený na pozitivních aspektech a významech předškolního vzdělávání.

Dílčí cíle výzkumného šetření:

- analýza předškolní přípravy na 1. třídu ZŠ Předlice
- vytvoření případových studií několika respondentů (dětí romského etnika)
- vyhodnocení dotazníkového šetření mezi pedagogy I. stupně ZŠ Předlice (doplňující výzkumná technika)
- vytvoření propagačně-edukačního materiálu pro rodiče předškolních dětí

5.2 Charakteristika výzkumného souboru

Výzkumný soubor tvoří žáci přípravné třídy a pedagogové ZŠ Předlice. Tato základní škola se nachází v sociálně vyloučené lokalitě Předlice v Ústí nad Labem. Tato základní škola je typická složením žactva, téměř 100 % tvoří žáci romského etnika, popřípadě žáci se sociálním znevýhodněním. Základní škola je příspěvkovou organizací a jejím zřizovatelem je krajské město Ústí nad Labem.

Základní škola Předlice má dlouholetou tradici. Slavnostně byla otevřena roku 1898 s počtem žáků 400. Již od roku 1999 je škola součástí systému přidružených škol UNESCO. Nyní školu navštěvuje cca 260 žáků. Mnoho žáků se specifickými vzdělávacími potřebami je vzděláváno formou integrace v běžné třídě. Z důvodu vysokého počtu dětí se specifickými vzdělávacími potřebami a poruchami učení má škola výjimku na snížený počet žáků ve třídě a asistenta pedagoga. Tento školní rok 2015-2016 pracuje ve škole pět asistentů pedagoga. Čtyři z nich jsou Romové a mají příslušnou kvalifikaci.

Pro zajištění kvalitní výuky byla ve škole v roce 2013 zřízena třída s upraveným vzdělávacím programem.

Ve škole mají rodiče k dispozici školní družinu, která je v provozu od 11,40 do 15,00 hodin a je bezplatná. V rámci plošného zapojení školy do romské komunity funguje ve škole nízkoprahové centrum Domeček a volnočasový klub a hřiště pro děti a rodiče. Tento projekt je realizován jako prevence sociálně patologických jevů a smysluplné využití volného času.

Přípravná třída (dříve přípravný ročník) byla ve škole zřízena roku 1992. Každý rok, nepřetržitě, je tato třída plně obsazena dětmi s odkladem školní docházky. Přípravná třída je umístěna v prvním patře budovy školy. Učebna je velmi prostorná a rozdělena na edukační, relaxační a hrací část. Po výuce je tato učebna využívána jako družina. Třída je vymalována žlutou pastelovou barvou. Stěny třídy zdobí výukové plakáty, obrázky a výrobky dětí. Učebna je vybavena moderní počítačovou technikou s dataprojektorem a interaktivní tabulí. Hrací část je plně vybavena hračkami, didaktickými pomůckami, relaxačními míči a pohovkou.

Výchovně vzdělávací program „Učíme se s radostí objevovat svět“ vychází z Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání a je součástí Školního vzdělávacího programu ZŠ Předlice. Vzdělávací obsah přípravné třídy je rozdělen do několika oblastí: jazyková výchova, matematické představy, tělesná a hudební výchova, rozumová výchova, grafomotorické dovednosti, výtvarná výchova a pracovní činnosti. Vzdělávací obsah je rozdělen dle měsíců a tematických celků.

Žáci v přípravné třídě nejsou klasifikováni, jsou hodnoceni slovně pomocí hodnotících a motivačních razítek. V pololetí a na konci školního roku děti dostávají pochvalný list a na konci přípravné třídy obdrží slovní hodnocení. Na konci školního roku třídní učitel vypracovává závěrečnou zprávu o průběhu a absolvování přípravné třídy, o dovednostech, neúspěších a pokrocích. Tato zpráva se vypracovává pro zákonné zástupce a pedagoga v 1. třídě. Absolvování přípravné třídy je bezplatné. Děti z přípravné třídy mohou navštěvovat školní družinu.

Vybraný soubor výzkumného šetření byl vybrán dle následujících kritérií: stejný počet dívek a chlapců, pravidelná návštěva přípravné třídy a trvalý pobyt v Ústí nad Labem – Předlicích. Celkem se jedná o 6 respondentů, tj. žáků třídy 1. A, kteří absolvovali přípravnou třídu. Jedna respondentka absolvovala přípravnou třídu v základní škole v Brně, zbylí respondenti navštěvovali přípravou třídu v základní škole Předlice.

Tabulka č. 2 - kompletní přehled respondentů

číslo	jméno respondenta	věk	pohlaví
1.	Jiří	6 let a 3 měsíce	chlapec
2.	Jolana	6 let a 5 měsíců	dívka
3.	Pavel	6 let a 1 měsíc	chlapec
4.	Kristýna	6 let a 7 měsíců	dívka
5.	Martina	7 let a 2 měsíce	dívka
6.	Erik	6 let a 4 měsíce	chlapec

Doplňující výzkumný soubor představují učitelky a asistenti na I. stupni základní školy Předlice. Jedná se celkem o 8 učitelek a 3 asistenty pedagoga. Průměrná pedagogická praxe odpovídajících pedagogů na této škole je cca 8 let.

5.3 Použitá metodologie

Empirickou část předložené bakalářské práce tvoří kvalitativní výzkumné šetření. Jako základní výzkumná metoda byla použita přímá pedagogická činnost s dětmi s aktivním pozorováním. Jednalo se o pozorování zúčastněné. Další doplňkové techniky, které byly využity pro exaktnost výzkumného šetření, jsou analýza činností a produktů dítěte, kresba postavy, modifikovaný Jiráskův test školní zralosti a dotazníková technika.

Pozorování, jako jedna z primárních technik BP bylo cílené, zúčastněné a standardizované. Odborník M. Chráska vnímá pozorování jako: „*sledování smyslově vnímatelných jevů, zejména chování osob, příběhu dějů aj.*“³⁴ Technika pozorování je v pedagogickém výzkumu velmi častá. Významným faktorem pedagogického pozorování je kvalita, která je založena na přesném formulování cíle pozorování, předmětu pozorování a důsledným a systematickým zaznamenáváním zjištěných informací. Předmětem pozorování pro tyto účely byl žák a jeho schopnosti a znalosti v rámci učiva 1. třídy. Pro potřeby záznamu zjištěných informací byl veden záznamový list. Nevýhodou pozorování je možný subjektivní postoj zkoumajícího.³⁵

Sekundární technikou bylo dotazníkové šetření, které je založené na uzavřených otázkách s danou hodnotící škálou. Celkem se jednalo o 10 otázek, z čehož 2 otázky byly otevřené s možností vlastního názoru respondentů. Jednalo se o tištěnou formu dotazníku, nikoliv elektronickou. Dotazníkové šetření proběhlo anonymně. Metoda dotazníků patří mezi nejrozšířenější metody v pedagogice. Významnou výhodou dotazníkového šetření je časová nenáročnost, rychlost a nízké finanční náklady. Nevýhoda dotazníků je především v jejich nízké návratnosti. Aby této nevýhodě autorka práce předešla, rozhodla se dotazníky rozšířit do pedagogického sboru osobně s následným výběrem.

V rámci analýzy činností a produktů respondentů byly hodnoceny grafomotorická cvičení, písanka, Jiráskův test školní zralosti a kresba postavy.

Důležité informace o respondentech byly poskytnuty třídními učitelkami, rozbořením zprávy z pedagogicko-psychologické poradny či posouzením pediatra o školní zralosti dítěte.

³⁴ M. CHRÁSKA, *Metody pedagogického výzkumu*. Praha: Grada, 2007. ISBN – 97-88024-7136-94.

³⁵ GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. ISBN: 80-85931-79-6.

5.4 Vlastní šetření – případové studie

Vlastní výzkumné šetření probíhalo na konci měsíce září 2015. Bylo založené na zúčastněném pozorování dětí ve třídě 1. A, a na aktivní činnosti s dětmi, která obsahovala několik úkolů. Při aktivní činnosti děti absolvovaly Jiráskův test školní zralosti, recitaci či zpěv, popisování obrázků a hledaly náslovnou hlásku pomocí obrázku, ze kterých vzniklo dané slovo. Veškeré podklady pro dané činnosti jsou k dispozici níže u konkrétních kazuistik dětí.

Případové studie byly zpracovány pomocí těchto metod: osobní anamnézy, rodinné a sociální a školní anamnézy, která obsahuje některé výstupy školní práce každého dítěte. Údaje jsou pravdivé, neupravovány. Informace jsou poskytnuty od zákonných zástupců, třídního učitele, popřípadě asistenta pedagoga, který dochází do třídy i rodiny dítěte. Údaje týkající se speciálně pedagogické diagnostiky jsou poskytnuté na základě vyšetření pedagogicko-psychologické poradny, se souhlasem rodičů a ředitele školy.

Případová studie číslo 1

Jméno dítěte – **Jolana**

Datum narození – **03. 02. 2008**

Návštěva MŠ – pouze nepravdělně, špatná adaptace na kolektiv dětí

Osobní anamnéza:

Gravidita matky bez potíží, ale matka v průběhu i poté byla závislá na omamných látkách. Porod proběhl předčasně v osmém měsíci těhotenství. Průběh porodu si matka nepamatuje, ale po porodu byla dívka s novorozeneckou žloutenkou hospitalizována. Porodní míry ani váha nejsou známy. Jolana byla kojena pouze 2 měsíce. Motorický vývoj není znám. Mateřskou školu navštěvovala pouze minimálně a nepravdělně, špatně snášela kolektiv dětí. Jolana je dívka drobného, menšího vzrůstu. Má světlé, plavé vlasy a hnědé oči. Působí dojmem plaché dívenky, je úzkostlivá, smutná. V kolektivu třídy se drží stranou. Ráda si maluje. Dle paní učitelky je prozatím uzavřená a nekomunikativní. Téměř vůbec nemluví.

Rodinná a sociální anamnéza:

Jolana vyrůstá v péči své babičky. Od narození byla v kojeneckém ústavu a v jednom roce si ji vzala do péče její babička. Žije ve společné domácnosti s druhem babičky, který se o Jolanu řádně stará. Jolana má o rok staršího bratra Petra, který je také v náhradní péči. Žijí v sociálně vyloučené lokalitě Předlice v bytě 1+1, s vlastním sociálním zařízením. Babička je

nezaměstnaná a druh je v invalidním důchodu. Finance má rodina ze sociálních dávek a příspěvků pěstounské péče.

Školní anamnéza:

Jolana absolvovala přípravnou třídu ZŠ Předlice. Dle třídní učitelky je Jolana šikovná, pouze má pomalejší pracovní tempo. Má výrazný deficit v komunikačních dovednostech – téměř nemluví. Slovní projev je minimální s četnými dysgramatismy. Dle zprávy z PPP trpí Jolana vícečetnou dyslálií. Na logopedii docházejí nepravidelně. Velmi ráda a hezky maluje. V činnostech si Jolana vedla velmi dobře. Níže jsou uvedeny její výstupy z řízených činností v rámci výzkumného šetření.

ÚKOL ČÍSLO 1 – Popisování obrázků, rozlišování náslovné hlásky, spojení hlásek.

Pes – P (rozpoznala)

Anténa- A (rozpoznala)

Dudlík – B (nerozpoznala)

Ananas - A (rozpoznala)

Kočárek – K (rozpoznala)

Vzniklé slovo s hlásek P-A-D-Á-K nespojila. Nedokonalá syntéza-analýza.

Dokázala popsat všechny obrázky i jejich barvu, komunikuje v jednoduchých větách, převážně holých. Řekla názvy věcí a věděla, na co se používají, co dělají, kde je najdeme.

ÚKOL ČÍSLO 2 – Recitace, zpěv

Jessica recitovala báseň Brambora. Samostatně a plynule. Pouze ve výslovnosti výrazná dyslálie a dysgramatismy

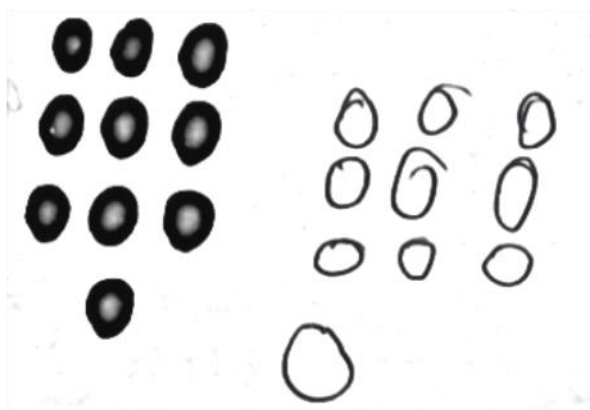
ÚKOL ČÍSLO 3 – Modifikace Jiráskova testu školní zralosti

kresba postavy (správné držení tužky, lateralita)

Kresba postavy je nedokonalá. Absence horních končetin, krku, detaily, nos, uši. Jednolitost trupu. Neadekvátní počet prstů na nohou. Pravák, správný úchop pastelky, ale značný přítlak. Dle zprávy PPP zkrřížená lateralita.

- **obkreslení skupiny bodů – teček.** Úkol celkem vydařený. Snaha o dodržení symetrie, pouze ve spodní části umístěna tečka vlevo. Snaha o dodržení stejné velikosti koleček.

- opis věty – Eva je tu. *Podářený opis věty. Chybí tečka na konci věty. Nerovnoměrný sklon písma.*

Eva je tu.

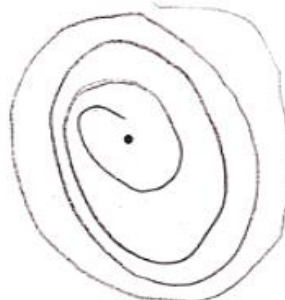
Eva je tu.

UKÁZKA GRAFOMOTORICKÉ DOVEDNOSTI – MOJE PRVNÍ PSANÍ:

Cviky k procvičování uvolnění ruky

Závítnice točená od středu vlevo nebo vpravo.

*Motám, motám klubíčko,
pro tebe, má matičko.
Pěkný svetřík vyrobíš,
Haničku si nastrojíš.*

Jméno dítěte – **Jiří**

Datum narození – **08. 06. 2007**

Návštěva MŠ – žádná, pouze občas navštěvoval s matkou předškolní klub organizace Člověk v tísni

Osobní anamnéza:

Gravidita matky bez potíží. Jednalo se páté těhotenství. Porod proběhl v řádném termínu a bez komplikací. Jiří se narodil zdravý a jeho míry byly 3 350g a 50 cm. Jirka byl kojen téměř do dvou let věku. Motorický vývoj mírně opožděný – přeskočena fáze „pasení koníků“. Chodit začal ve dvou letech. Mluvit začal později kolem třetího roku. Mateřskou školu nenavštěvoval. Pouze s matkou navštěvoval předškolní klub organizace Člověk v tísni.

Jiří je chlapec optimálního věku. Má tmavě hnědé vlasy a černé oči. Působí velmi nevinně. V kolektivu třídy je oblíbený. Dle paní učitelky je rozdováděný, často impulzivní se sklony k agresivitě. Rád si hraje na počítači hry a chodí hrát s kamarády fotbal na dvůr.

Rodinná a sociální anamnéza:

Rodina Jirky vlastní činžovní dům, který pronajímá dalším romským obyvatelům a rovněž obývá poslední patro domu. Bydlí v bytě o velikosti 3+1. K domu patří velký dvůr a zahrada. Jiří žije ve společné domácnosti s dalšími čtyřmi sourozenci. Má dva starší sourozence - Alenu (12 let), Terezu (11 let), a dva mladší – Jeníka (5 let) a Bertíka (2 roky). Jirka vyrůstá v úplné rodině. Matka je na mateřské dovolené a otec pracuje jako manipulační dělník. Babička je nezaměstnaná a druh je v invalidním důchodu. Finance má rodina z mateřské dovolené a mzdy od otce. Někdy si otec přivydělává hrou na housle a zpěvem v místních restauracích. V rodině hovoří romsko-česky.

Školní anamnéza:

Jirka absolvoval přípravnou třídu v ZŠ Předlice před rokem, nyní opakuje první třídu na základě individuálního vzdělávacího plánu. Přípravnou třídu navštěvoval nepravidelně, s výraznou absencí. Dle paní učitelky Jirkovi opakování ročníku pomáhá, nyní má lepší výsledky. Má výrazné potíže s pozorností. Slovní projev je dyslácký, špatná výslovnost skupiny hlásek L, R, Ř. Chudá slovní zásoba. Na logopedii nedocházejí. Má rád tělesnou výchovu, rád počítá. Výsledky z výzkumných činností jsou značně ovlivněny malou pozorností a lehkou mentální retardací. Nedokázal samostatně pracovat, nutná neustálá pomoc. Níže uvedeny jeho výstupy z řízených činností v rámci výzkumného šetření.

ÚKOL ČÍSLO 1 – Popisování obrázků, rozlišování náslovné hlásky, spojení hlásek.

Míč – M (rozpoznal)

Ananas - A (rozpoznal)

Švestka – Š (nerozpoznal)

Lízátko - L (nerozpoznal)

Eskymák – E (rozpoznal)

Vzniklé slovo s hlásek M-A-Š-L-E nespojil. Neovládá syntézu a analýzu slov.

Dokázal popsat z obrázků pouze míč, lízátko. Ananas nepoznal vůbec a u švestky řekl, že se jí. Nepoznal a nevěděl co, kdo je Eskymák. Barvy poznal pouze základní. Komunikoval pouze na pokyn, velmi stroze. Nejistý v komunikaci. Orientace vpředu, vzadu, vedle není úplně zafixována.

ÚKOL ČÍSLO 2 – Recitace, zpěv

Jan zpíval romskou píseň – Me tut užarav. Samostatně s radostí. Pouze ve výslovnosti výrazná dyslálie.

ÚKOL ČÍSLO 3 – Modifikace Jiráskova testu školní zralosti

- obkreslení skupiny bodů – teček. Úkol nepochopen, nezdařen. Absence asymetrie, velikosti. Jiný počet teček.

- kresba postavy (správné držení tužky, lateralita)

Kresba postavy nedopovídá věku dítěte. Jedná o lepší fázi hlavonožce. Postava nesymetrická, absence trupu. Nesprávný počet prstů na nohou. Pravák, nesprávný úchop tužky – špetkový. Dle zprávy PPP zkrřížená lateralita.

- **opis věty – Eva je tu.** *Nepodařený opis věty. Nulový tvar písmen, nápodoby. Absence mezery mezi slovy. Chybí tečka na konci věty. Grafomotorika výrazně pod úrovní školní zralosti.*

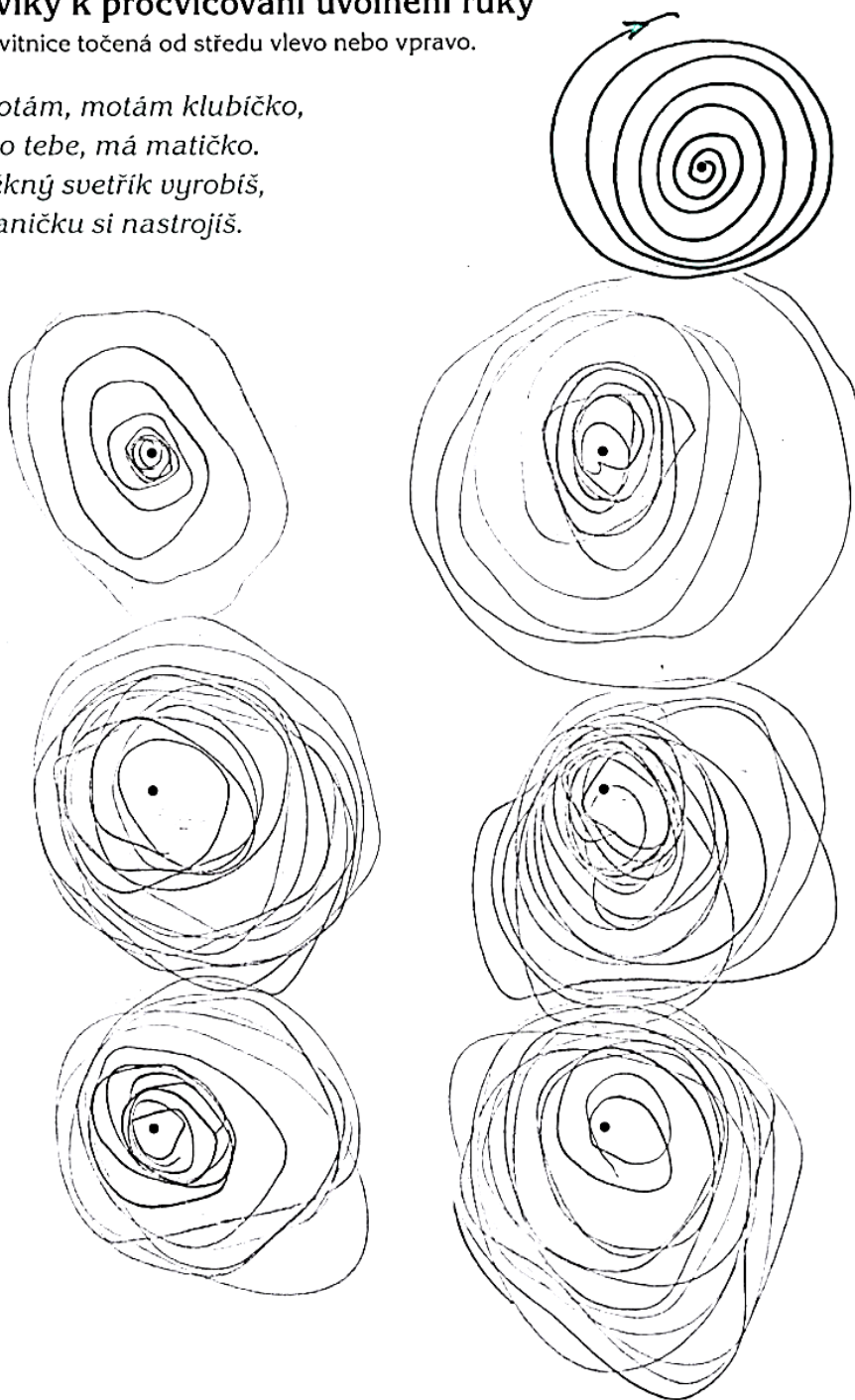
Eva je tu.
US' e

UKÁZKA GRAFOMOTORICKÉ DOVEDNOSTI – MOJE PRVNÍ PSANÍ:

Cviky k procvičování uvolnění ruky

Závitnice točená od středu vlevo nebo vpravo.

*Motám, motám klubíčko,
pro tebe, má matičko.
Pěkný svetřík vyrobíš,
Haničku si nastrojíš.*

Případová studie číslo 3

Jméno dítěte – **Kristýna**

Datum narození – **31. 08. 2008**

Návštěva MŠ – žádná

Osobní anamnéza:

Kristýna se narodila mladé mamince – 18leté. Jednalo se o první graviditu. Těhotenství proběhlo bez komplikací, ale porod byl komplikovaný. Při samotném porodu došlo k hypoxii plodu. Po porodu byla Kristýna několik dní v inkubátoru. Porod proběhl v řádném termínu. Kristýna se narodila zdravá, pouze má ptózy levého víčka. Porodní míry Kristýnky byly 3 650 g a 51 cm. Kristýna byla kojena pouze 3 měsíce. Motorický vývoj není znám. Mluvit začala kolem 18 měsíců. První slovo bylo „bába“. Mateřskou školu nenavštěvovala.

Kristýna je dívka vyšší postavy. Má černé, dlouhé kudrnaté vlasy a černé oči. Nosí brýle. V kolektivu třídy je oblíbená, má hodně kamarádů. Dle paní učitelky je klidná, milá a ráda pomáhá ostatním. Ráda zpívá a vyrábí. Ráda si hraje s panenkami. Chodí ráda do školy.

Rodinná a sociální anamnéza:

Kristýna bydlí se svojí matkou, samoživitelkou. Otec s rodinou nežije, je ve vězení. Byl odsouzen za výrobu drog a omamných látek. Kristýna má ještě dvě nevlastní sestry – Annabel (3 roky) a Vanessu (1,5 roku). Všichni žijí v 1+kk, v místní ubytovně pro sociálně slabé. Sociální a hygienické zázemí mají společně pro dalších 5 rodin na patře. Bytové i finanční podmínky rodiny jsou nedostačující. Matka je na mateřské dovolené. V rodině se hovoří převážně slovensky. Rodina žije převážně ze sociálních dávek a mateřského příspěvku.

Školní anamnéza:

Kristýna absolvovala přípravnou třídu v ZŠ v Brně. Dle posudku paní učitelky byla docházka pravidelná, ale často byla nemocná, i přesto do školy chodila. Má mírné potíže s početními a matematickými úlohami. Její slovní projev je nepřiměřený věku šestiletého dítěte. Ve slovech časté dysgramatismy a vulgarismy. V řeči má vyvozené Ř, ale není zafixované. Na logopedii nedocházejí. Má ráda hudební výchovu, ráda a často zpívá. S chutí a radostí plnila zadané úkoly a neustále se mne vyptávala na osobní informace. Dokázala samostatně pracovat. Níže uvedeny výstupy z řízených činností v rámci výzkumného šetření.

ÚKOL ČÍSLO 1 – Popisování obrázků, rozlišování náslovné hlásky, spojení hlásek.

Květina (kytka) – K (nerozpoznala)

Ovečka - O (rozpoznala)

Lod' – L (rozpoznala)

Aktovka - A (rozpoznala)

Čepice – Č (rozpoznala)

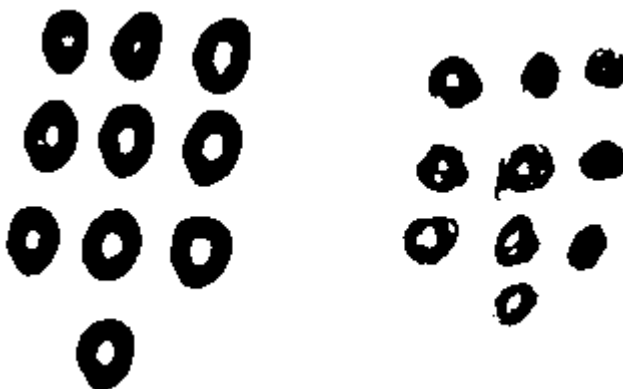
Vzniklé slovo s hlásek K-O-L-Á-Č spojila s mírnou pomocí učitelky. Ovládá syntézu a analýzu slov, ale potřebuje více procvičování. Dokázala popsat všechny obrázky. Věděla, k čemu slouží, pouze aktovku označila batohem do školy. Zná všechny barvy, pouze si plete zelenou a modrou. Nutné vyloučit zrakovou vadu. Komunikovala s radostí, možná více, než mněla. Velmi zvědavá dívka. Orientaci vpředu, vzadu si plete, ale vedle zvládá bezchybně.

ÚKOL ČÍSLO 2 – Recitace, zpěv

Kristýna zazpívala romskou píseň – Ó di kaji mačkica. Opakovala ji několikrát během další práce. Věděla, o čem zpívá. Písnička o malé černé kočičce.

ÚKOL ČÍSLO 3 – Modifikace Jiráskova testu školní zralosti

- **obkreslení skupiny bodů – teček.** Úkol velice povedený, téměř přesné. Dodržena asymetrie, počet teček i správné umístění.

- **kresba postavy** (správné držení tužky, laterality)

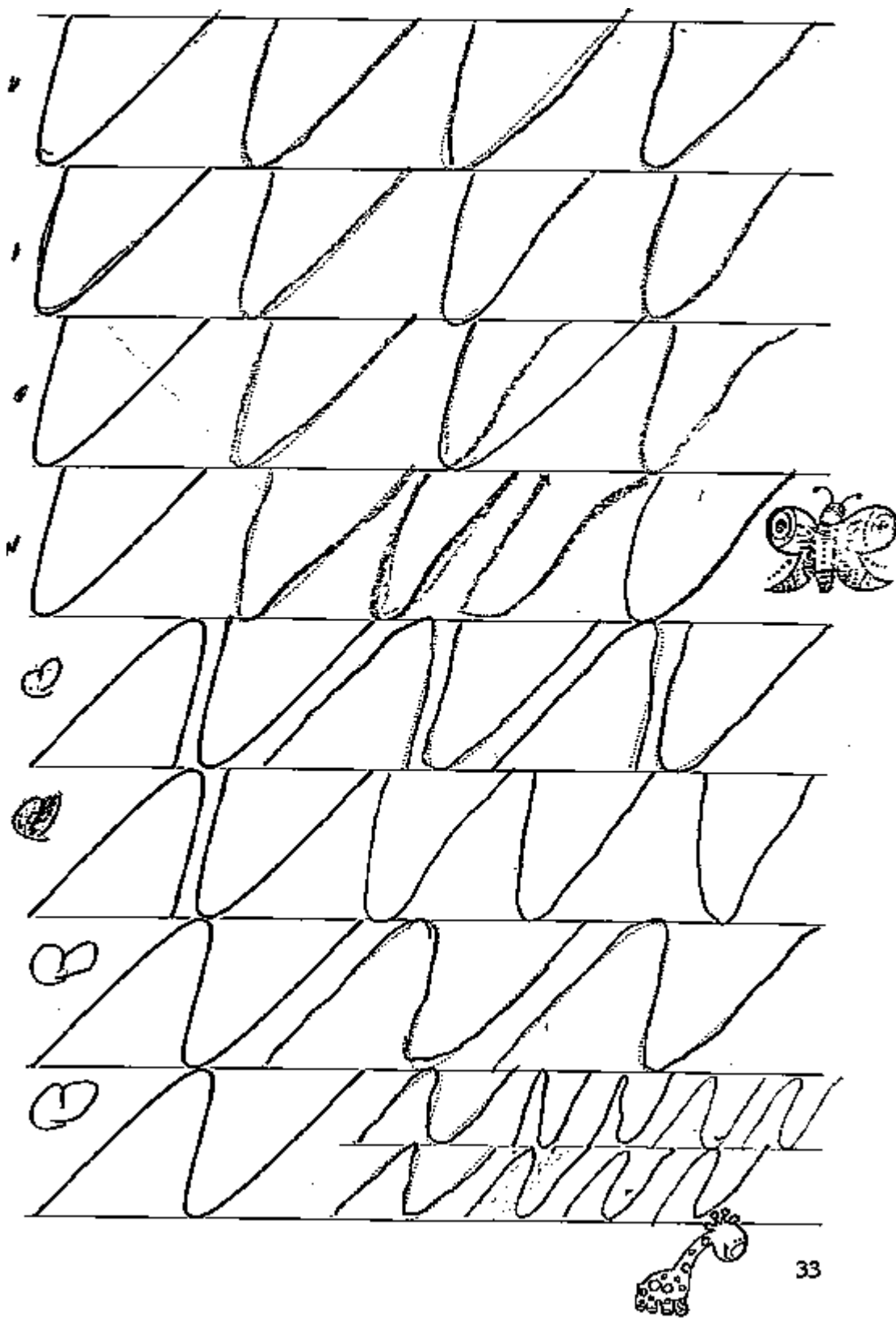

Kresba postavy odpovídá věku dítěte s mírnými nedostatky. Postava symetrická. Pouze absence zakončení dolních končetin a chybný počet prstů na ruce. Detailní kresba, bez přetahování. Právák, správný úchop tužky. Dle zprávy PPP souhlasná laterality.

- **opis věty – Eva je tu.** Úspěšné napodobení psacího tvaru písmen. Dodržení mezer mezi slovy. Dominantní tečka na konci věty. Grafomotorika na dobré úrovni začínajícího prvňáčka.

Eva je tu.
Eva je tu.

UKÁZKA GRAFOMOTORICKÉ DOVEDNOSTI – MOJE PRVNÍ PSANÍ:

Případová studie číslo 4

Jméno dítěte – **Pavel**

Datum narození – **13. 08. 2007**

Návštěva MŠ – nepravidelná – 1 rok MŠ, minimální – velmi často nemocný

Osobní anamnéza:

Gravidita matky bez potíží, ale matka v průběhu i poté byla závislá na omamných látkách. Porod byl vyvolán z důvodu vysokého krevního tlaku matky. Průběh porodu si matka nepamatuje. Porodní míry ani váha nejsou známy. Pavel byl kojen 6 měsíců. Motorický vývoj není znám. Mateřskou školu navštěvoval pouze minimálně a nepravidelně, velmi častá nemocnost. Od narození má vrozenou srdeční vadu, silný astmatik, atopik. Je alergický na ořechy.

Pavel je malý, drobný chlapec. Nosí brýle nablízko. Má tmavé vlasy a hnědé oči. Působí dojmem tichého chlapce. V kolektivu třídy se drží spíše stranou. Více vyhledává holčičí kolektiv. Rád si prohlíží knížky a časopisy. Dle paní učitelky je introvertní, stydlivý a nekomunikativní. Při nezdaru trpí úzkostí a často pláče.

Rodinná a sociální anamnéza:

Pavel je starší bratr Jolany a vyrůstá v péči své babičky. Od narození byl v kojeneckém ústavu a ve dvou letech si jej vzala do péče babička. Žije ve společné domácnosti s druhem babičky, který se o Pavla a Jolanu řádně stará. Pavel má o rok mladší sestru., která je také v náhradní péči. Společně žijí v sociálně vyloučené lokalitě Předlice v bytě 1+1 s vlastním sociálním zařízením. Babička je nezaměstnaná a druh je v invalidním důchodu. Finance má rodina ze sociálních dávek a příspěvků pěstounské péče.

Školní anamnéza:

Pavel je po dvou odkladech z důvodu časté nemoci a nezralosti školních dovedností. Pavel absolvoval přípravnou třídu ZŠ Předlice. Dle třídní učitelky je Pavel snaživý, ale má pomalejší pracovní tempo. Má výrazný deficit v komunikačních dovednostech – vícečetná dyslálie a nestálý psychomotorický neklid. Slovní projev je minimální s četnými dysgramatismy. Dle zprávy z PPP převládají u Pavla prvky poruch učení v českém jazyce. Na logopedii docházejí nepravidelně. Má velmi rád knížky a časopisy. V činnostech si Pavel vedl průměrně. Pouze výrazné nedostatky má v komunikaci a českém jazyce. Níže uvedeny jeho výstupy z řízených činností v rámci výzkumného šetření.

ÚKOL ČÍSLO 1 – Popisování obrázků, rozlišování náslovné hlásky, spojení hlásek.

Pes – P (nerozpoznal)

Anténa- A (rozpoznal s pomocí učitelky)

Dudlík – B (nerozpoznal)

Ananas - A (rozpoznal)

Kočárek – K (nerozpoznal)

Vzniklé slovo s hlásek P-A-D-Á-K nespojil. Nedokonalá syntéza-analýza.

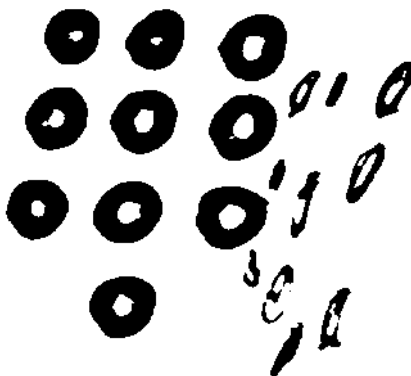
Dokázal popsat pouze psa, dudlík, a kočárek. Ananas a anténu nepoznal. Věděl všechny barvy i tvary obrázků. Popis obrázku jednoslovný, pouze na slovní podnět. Řekl názvy věcí a věděl, na co se používají, co dělají, kde je najdeme. Orientaci vedle, vpřed, vzadu popletl.

ÚKOL ČÍSLO 2 – Recitace, zpěv

Úkol nesplněn. Stydí se a nemohl si na nic vzpomenout.

ÚKOL ČÍSLO 3 – Modifikace Jiráskova testu školní zralosti

-obkreslení skupiny bodů – teček. *Úkol celkem vydařený. Snaha o dodržení symetrie, pouze ve spodní části umístěna tečka vlevo. Snaha o dodržení stejné velikosti koleček. Provedeno ve stejném počtu teček.*

- **kresba postavy** (správné držení tužky, lateralita)

Kresba postavy je povedená. Pouze absence krku a uší. Jednolitost trupu. Neadekvátní počet prstů na ruce. Levák, špatný úchop pastelky. Dle zprávy PPP zkrížená lateralita.

- **opis věty – Eva je tu.** *Nevydařený opis věty. Chybí tečka na konci věty. Zcela chybí mezery mezi slovy. Tvar písmen zcela nedostatečný. Nerovnoměrný sklon písma. Grafomotorika psaní pod úrovní školní zralosti.*

Eva je tu.

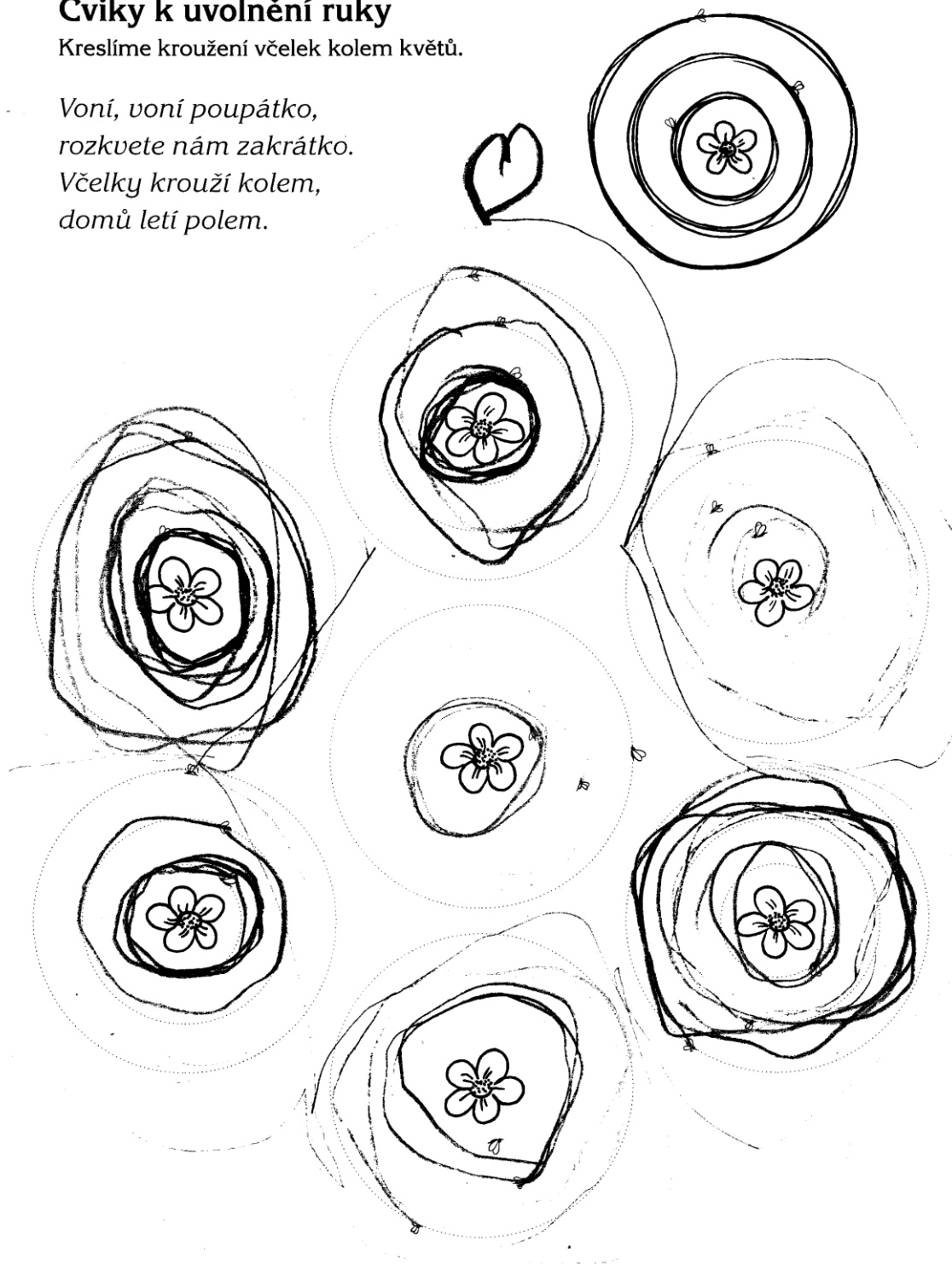
smwvssm

UKÁZKA GRAFOMOTORICKÉ DOVEDNOSTI – MOJE PRVNÍ PSANÍ:

Cviky k uvolnění ruky

Kreslíme kroužení včelek kolem květů.

*Voní, voní poupátko,
rozkvete nám zakrátko.
Včelky krouží kolem,
domů letí polem.*

Žáci kreslí s mírně zvednutým loktem.

Případová studie číslo 5

Jméno dítěte – **Martina**

Datum narození – **06. 04. 2008**

Návštěva MŠ – pravidelná, 2 roky v MŠ

Osobní anamnéza:

Gravidita v bez komplikací, v pořádku. Porod byl uměle vyvolán o měsíc 3 týdny dříve, pro větší porodní míry. Martina se narodila jako třetí dítě. Porodní míry byly 3 750 g a 51 cm. Porod proběh v pořádku. Martina se narodila zdravá. Kojena byla Martina do dvou let věku. Motorický vývoj dle slov matky v pořádku. Pásla koníčky, lezla, chodit začala kolem jednoho roku. Mluvit začala kolem 15 měsíců. První slovo bylo „máma“. Mateřskou školu navštěvovala pravidelně od tří let. Ve třech letech prodělala silný epileptický záchvat a nyní bez potíží. Pravidelně navštěvují neurologii a má medikaci.

Martina je dívka menší postavy. Je baculatá. Má světlé, dlouhé rovné vlasy a modré oči. V kolektivu třídy je oblíbená, má hodně kamarádů. Dle paní učitelky je energická, milá a veselá. Ráda pomáhá paní učitelce. Ráda zpívá a tancuje. Od čtyř let navštěvuje taneční kroužek. Ráda si hraje s Barbie panenkami. Chodí ráda do školy. Ve škole jí baví psaní.

Rodinná a sociální anamnéza:

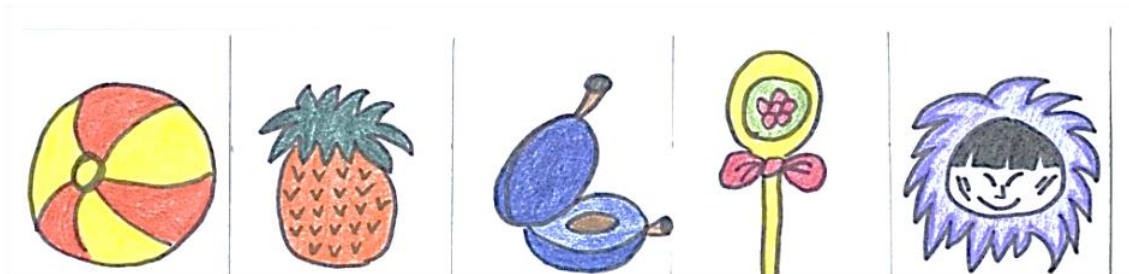
Martina bydlí se svoji matkou a třemi sestrami – Veronikou (9let), Adélou (4 roky) a Nikolou (1,5 roku). Otec s rodinou nežije, o děti nejeví zájem. Rodina žije v bytě 2+1 s balkónem. Mají vlastní sociální zařízení. Bytové i finanční podmínky rodiny jsou dostačující. Matka je na mateřské dovolené. Dříve pracovala jako prodavačka. Otec rodině finančně přispívá. Pracuje jako stavební dělník. V rodině se hovoří česky. Rodina žije převážně z mateřského příspěvku a příspěvku otce.

Školní anamnéza:

Martina chodila a absolvovala přípravnou třídu v ZŠ Předlice. Dle posudku paní učitelky byla docházka pravidelná, do školy chodila ráda. Je velice šikovná. Její slovní projev je přiměřený věku šestiletého dítěte. Ve slovech občasné chybné skloňování. Narušená komunikační schopnost – dyslálie (rotacismus bohemicus). Na logopedii docházejí pravidelně. Má ráda výtvarnou výchovu, ráda a často zpívá a tancuje. S maminkou doma ráda vyrábí. S nadšením a pečlivostí plnila zadané úkoly. Často se dotazovala, zda má výsledek správně.

Dokázala samostatně pracovat. Níže uvedeny její výstupy z řízených činností v rámci výzkumného šetření.

ÚKOL ČÍSLO 1 – Popisování obrázků, rozlišování náslovné hlásky, spojení hlásek.

Míč – M (rozpoznala)

Ananas - A (rozpoznala)

Švestka – Š (nerozpoznala – označila hlásku S)

Lízátko - L (rozpoznala)

Eskymák – E (rozpoznala)

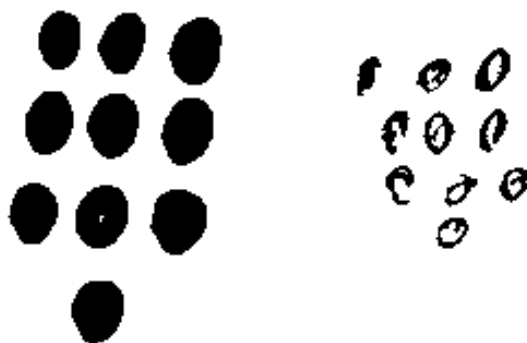
Vzniklé slovo s hlásek M-A-Š-L-E spojila samostatně. Ovládá syntézu a analýzu slov. Dokázala popsat všechny obrázky. Poznala a věděla co, kdo je Eskymák. Řekla, že bydlí na sněhu a má rád ryby. Ovládá a pozná všechny barvy a tvary. Komunikovala bez problémů, snažila se. Orientace vpředu, vzadu, vedle není úplně zafixována. Orientaci hádala.

ÚKOL ČÍSLO 2 – Recitace, zpěv

Martina zpívala píseň – Měla babka čtyři jablka. Samostatně s radostí. U zpěvu se i pohybovala, tančila. Pouze ve zpěvu chybná výslovnost hlásky Ř.

ÚKOL ČÍSLO 3 – Modifikace Jiráskova testu školní zralosti

- **obkreslení skupiny bodů – teček.** Úkol velice vydařený. Dodržení asymetrie, velikosti. Stejný počet teček i jejich umístění.

- **kresba postavy** (správné držení tužky, laterality)

Kresba postavy odpovídá věku a zralosti dítěte. Jedná se o detailní postavu. Postava asymetrická, s výraznou velikostí hlavy, pouze nesprávný počet prstů na nohou. Pravák, správný úchop tužky. Dle zprávy PPP laterality souhlasná.

- **opis věty – Eva je tu.** *Podářený opis věty. Podobný tvar psacího písma. Dodržela mezery mezi slovy. Absence tečky na konci věty. Grafomotorické dovednosti na dobré úrovni.*

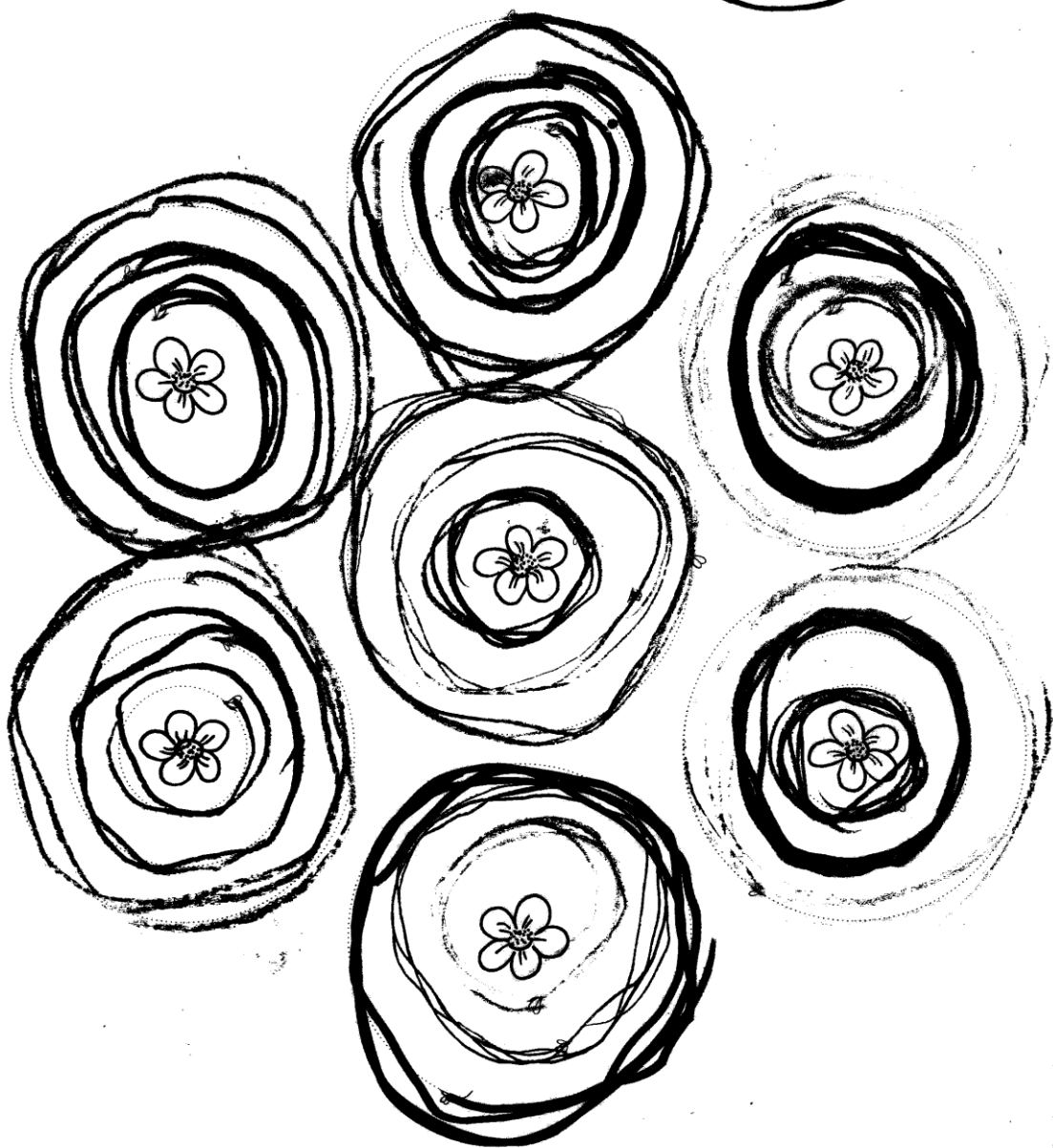
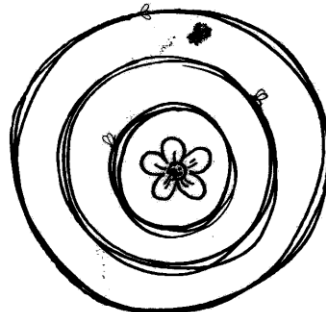
Eva je tu.
Eva je tu

UKÁZKA GRAFOMOTORICKÉ DOVEDNOSTI – MOJE PRVNÍ PSANÍ:

Cviky k uvolnění ruky

Kreslíme kroužení včelek kolem květů.

*Voní, voní poupátko,
rozkvete nám zakrátko.
Včelky krouží kolem,
domů letí polem.*

Žáci kreslí s mírně zvednutým loktem.

Případová studie číslo 6

Jméno dítěte – **Erik**

Datum narození – **21. 05. 2008**

Návštěva MŠ – žádná

Osobní anamnéza:

Těhotenství bez komplikací. Porod v řádném termínu, bez potíží. V případě Erika se jednalo o 6. těhotenství. Porodní míry ani váha nejsou známy. Erik byl kojen téměř do jednoho roku. Motorický vývoj není znám. Dlouho nosil dudlík, téměř do začátku školní docházky. Mateřskou školu ani jiné předškolní zařízení nikdy nenavštěvoval. Erik je zdravý. V předškolním věku často trpěl na zánět středního ucha. Často je Erik zavšivený.

Erik je vysoký, štíhlý chlapec. Má krátké černé vlasy a tmavě hnědé oči. Působí dojmem aktivního chlapce. V kolektivu třídy je oblíbený. Více vyhledává chlapce. Rád počítá a hraje si s míčem. Chtěl by být basketbalista. Dle paní učitelky je extrovertní, usměvavý, někdy afektivní. Je rád středem pozornosti.

Rodinná a sociální anamnéza:

Erik žije v úplné rodině. Je nejmladší z 6ti sourozenců. Má 3 starší sestry – Natálii (15let), Vanesu (11 let), Emílii (8 let) a dva starší bratry – Maxe (17let) a Mariána (10let). Rodina žije v malých bytových prostorech 2+1. Dům je v katastrofickém stavu, rozbitá okna, chybějící část střechy. Nejstarší bratr Max s nimi již nežije, ale často chodí na návštěvy. Byt má vlastní sociální zařízení. Matka i otec jsou dlouhodobě nezaměstnaní. Rodina žije pouze s dávek hmotné nouze, sociálních dávek. Bytové i finanční podmínky jsou na úrovni chudoby. Otec se občas živí sběrem kovu a papíru. V rodině se hovoří pouze romsky.

Školní anamnéza:

Erik úspěšně absolvoval přípravnou třídu ZŠ Předlice. Dle třídní učitelky je Erik snaživý, někdy až zbrklý. Má výrazný deficit v komunikačních dovednostech – vícečetná dyslalie, dysgramatismy v řeči. Vadná výslovnost hlásek L, R, Ř a sykavek ostrých i tupých. Erik hovoří dobře romsky. Má chudou slovní zásobu. Na logopedii nedocházejí. Má rád tělesnou výchovu a matematiku. Mírné potíže se psaním. Neovládá stříhání nůžkami. V činnostech si Erik vedl průměrně. Pouze výrazné nedostatky v komunikaci a českém jazyce. Níže uvedeny jeho výstupy z řízených činností v rámci výzkumného šetření. Úkoly plnil s nadšením.

ÚKOL ČÍSLO 1 – Popisování obrázků, rozlišování náslovné hlásky, spojení hlásek.

Květina (kytka) – K (nerozpoznal)

Ovečka - O (rozpoznal)

Lod' – L (rozpoznal)

Aktovka - A (rozpoznal)

Čepice – Č (rozpoznal)

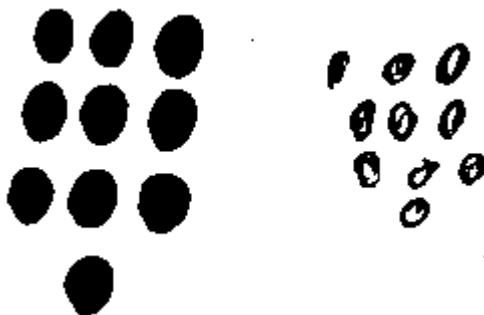
Vzniklé slovo s hlásek K-O-L-Á-Č spojil s větší pomocí učitelky. Syntéza a analýza slov není prohloubena. Dokázal popsat všechny obrázky, pouze ovečku nepoznal. Zná všechny barvy. Ze začátku komunikoval s ostychem, poté s radostí. Klidný a soustředěný na úkol. Orientaci vpředu, vzadu si plete, ale vedle zvládá bezchybně.

ÚKOL ČÍSLO 2 – Recitace, zpěv

Úkol nesplněn. Stydí se a nemohl si na nic vzpomenout.

ÚKOL ČÍSLO 3 – Modifikace Jiráskova testu školní zralosti

-obkreslení skupiny bodů – teček. *Úkol velmi vydařený. Snaha o dodržení symetrie a stejné velikosti koleček. Provedeno ve stejném počtu teček i správné umístění tečky dole.*

- **kresba postavy** (správné držení tužky, lateralita)

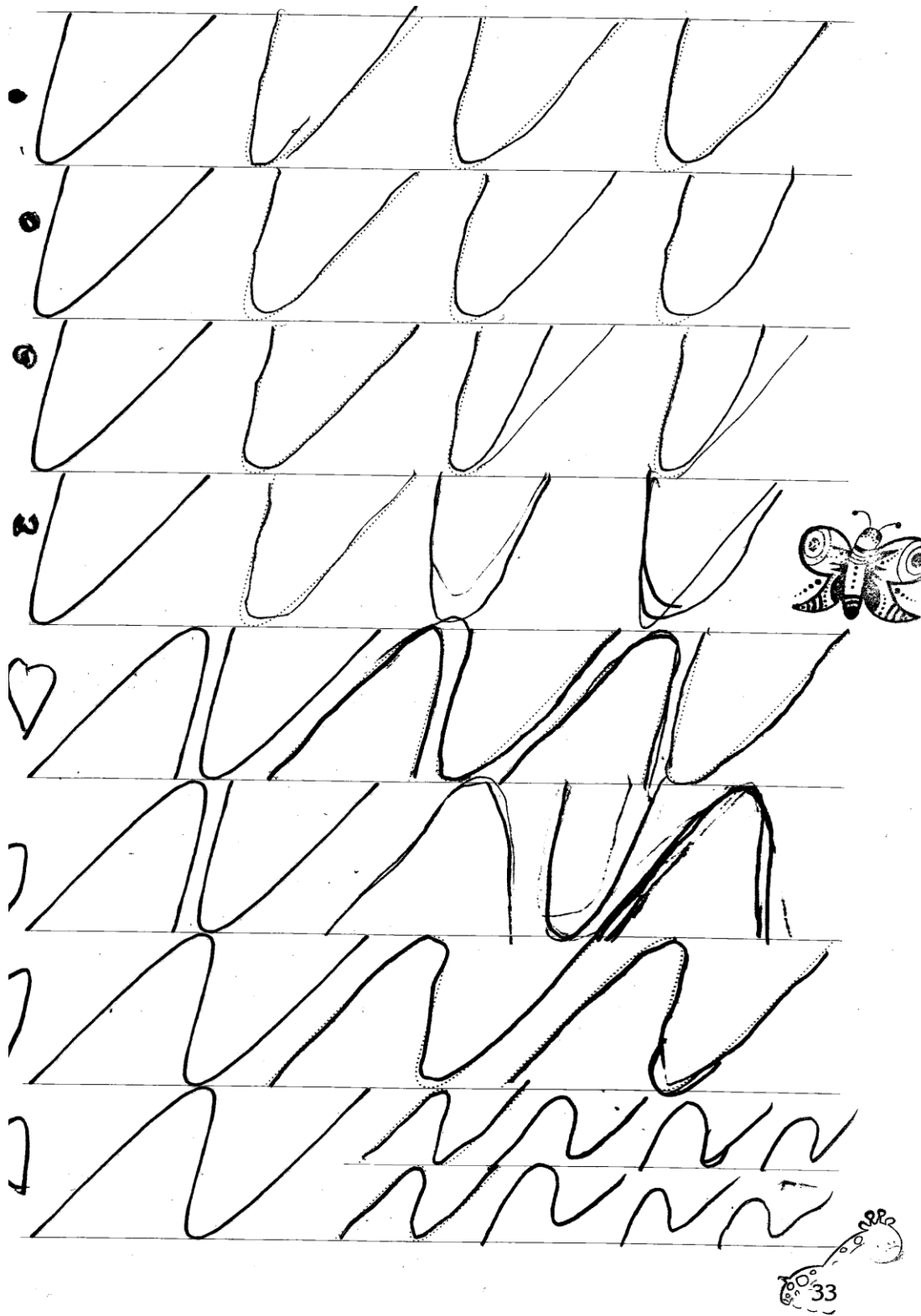
Kresba postavy je povedená. Pouze absence krku a uší. Jednolitost trupu. Úplně vynechány prsty na ruce i nohou. Levák, špatný úchop pastelky. Dle zprávy PPP lateralita zkrížená, stále nevyhraněná. Ruce střídá.

- **opis věty – Eva je tu.** *Nevydařený opis věty. Chybí tečka na konci věty. Zcela chybí mezery mezi slovy. Tvar písmen nedostatečný. Nerovnoměrný sklon písma. Grafomotorika psaní pod úrovní školní zralosti.*

Eva je tu.

smm vss, m

UKÁZKA GRAFOMOTORICKÉ DOVEDNOSTI – MOJE PRVNÍ PSANÍ:

5.5 Etické zásady výzkumného šetření

Pro dodržení etických zásad výzkumného šetření bylo zažádáno o souhlas ředitele školy Mgr. et Bc. Martina Košnara o možnosti realizovat výzkumné šetření pro potřeby této bakalářské práce. Tento souhlas ředitele školy byl vyhotoven ústně a před realizací výzkumného šetření.

Pro souhlas rodičů a zákonných zástupců byl pro potřeby výzkumného šetření poskytnut dokument školy – Informovaný souhlas – viz příloha B, který byl upraven k danému účelu této bakalářské práce. Zainteresovaným rodičům byla nabídnuta možnost nahlédnout do dokumentace a domluvit si konzultaci k výzkumnému šetření. Tuto možnost využili pouze tři rodiče.

Etické zásady praktické části této bakalářské práce byly založeny na:

- Etickém kodexu ve školství
- respektu v ochraně soukromí a identity respondenta
- ochraně osobních údajů
- vyhotovení informovaného souhlasu ve dvou verzích (ředitel školy, rodiče)
- dobrovolnosti

Veškeré údaje o respondentech jsou zde uvedeny na základě pravdivých informací poskytnutých rodiči či pedagogy. Jména dětí byla záměrně upravena. Ostatní informace nebyly nikterak upravovány. Výzkumné šetření bylo vedeno s ohledem na nízký věk dítěte.

Při samotné realizaci nedošlo k psychické újmě dítěte. Respondenti nebyli do úkonů nuceni, vše vykonávali dobrovolně, na základě pozitivní motivace a hry. Při výzkumném šetření ani při jeho vyhodnocování nedošlo k žádné falsifikaci či úpravě údajů.

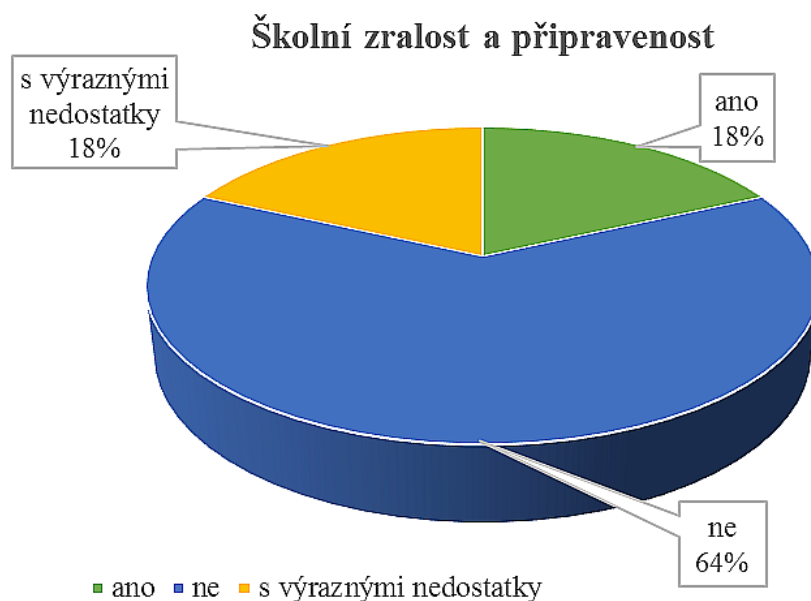
5.6 Interpretace výsledků - dotazníkové šetření (doplňující technika)

Dotazníky byly rozdány osobně, v tištěné formě v základní škole Předlice, mezi učitele a pedagogické asistenty. Celkem bylo rozdáno 14 dotazníků, z čehož 9 dotazníků bylo adresováno učitelům a 5 dotazníků pro asistenty pedagoga. Řádně vyplněných se vrátilo 11 dotazníků. Návratnost dotazníků byla cca 78 %.

Dotazník se skládal z 10 otázek, z čehož 8 otázek bylo uzavřených s možností odpovědi dle škály - ano, ne, nepravidelně, 1 otázka byla měla možností odpovědí více. Originál dotazníku tvoří příloha A.

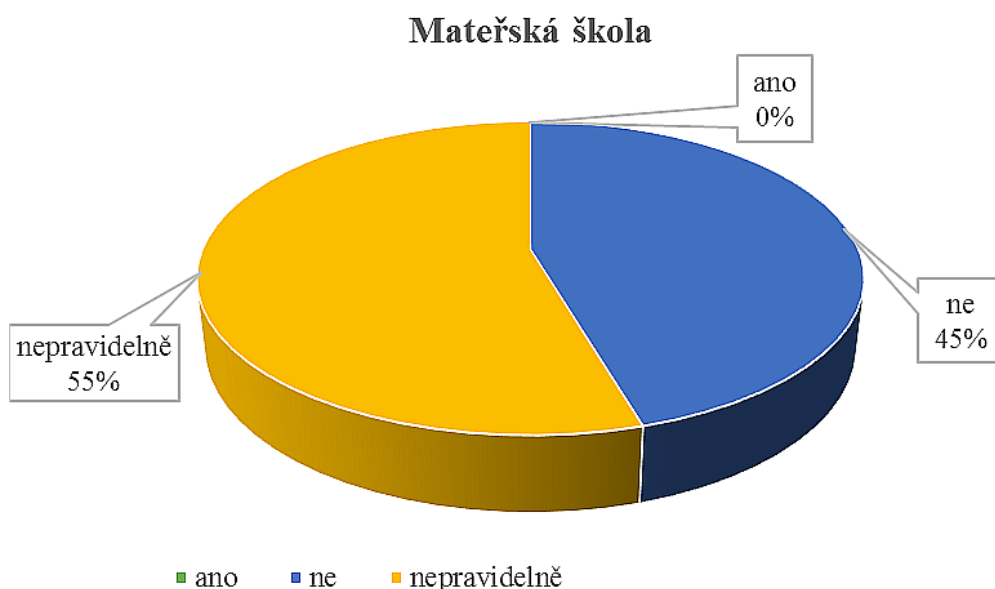
Otázka číslo 1 – Domníváte se, že děti ze sociálně vyloučené lokality Předlice jsou dostatečně připravené na vstup do ZŠ?

Nadpoloviční většina pedagogů prvního stupně na ZŠ Předlice se domnívá, že romské děti ze sociálně vyloučené lokality Předlice jsou nedostatečně připraveny na vstup do 1. třídy.

Otázka číslo 2 – Navštěvují děti ze sociálně vyloučené lokality Předlice mateřskou školu?

Mateřská škola se nachází uprostřed lokality Předlice, rodiče tudíž nemají důvod dojíždět daleko. Úplně nulová možnost volby ano, což poukazuje na výraznou absenci systematické předškolní přípravy romských dětí ze sociálně vyloučené lokality Předlice.

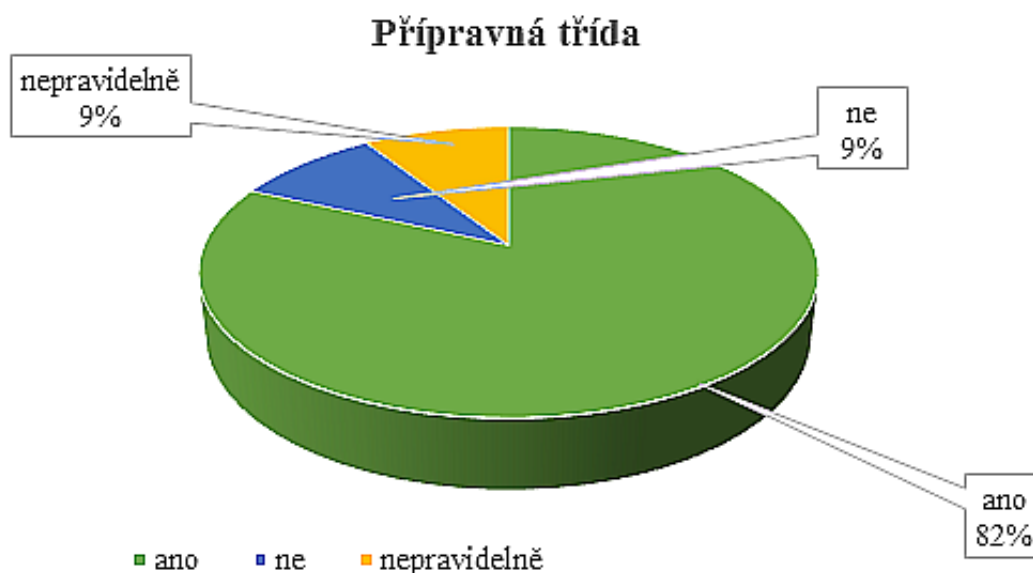
Otázka číslo 3 – Navštěvují děti z Předlic jiné předškolní zařízení?

Jedná se především o služby organizace Člověk v tísni, která nabízí romským rodinám možnost doučování a přípravy dítěte do 1. třídy. Romské matky společně s dětmi mají také možnost každé dopoledne navštěvovat předškolní klub. Tento klub je bezplatný a dítě je po celou dobu v blízkosti matky.

Otázka číslo 4 – Navštěvují děti z Předlic přípravnou třídu?

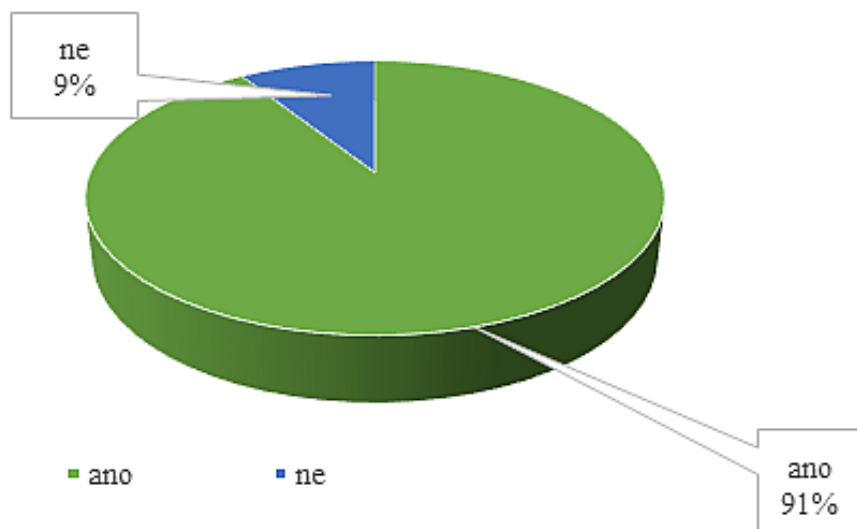
Přípravná třída v ZŠ Předlice je dle slov pedagogů velmi využívána a děti ji navštěvují pravidelně. Tento fakt je velmi pozitivní a je ovlivněn několika faktory. Přípravná třída je pro Romy ze sociálně vyloučené lokality přijatelnější, neboť je její docházka bezplatná a pomůcky a sešity děti dostávají také zdarma.

Otázka číslo 5 – Vidíte vy, jako učitel I. stupně rozdíly v předškolní přípravě dětí z MŠ, PT neb jiného předškolního zařízení?

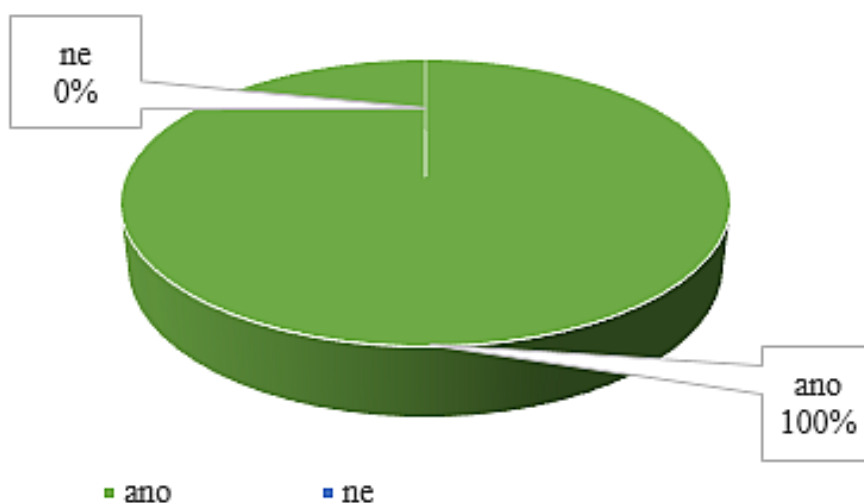
Téměř 90% učitelů ze ZŠ Předlice vnímá rozdíly v předškolní přípravě dětí, pokud se jedná o přípravu v mateřské škole a přípravné třídě. Jako doplňující informaci učitelé napsali, že žáci, kteří pravidelně navštěvovali přípravnou třídu, jsou všestranně lépe připraveni na osvojení si učiva v 1. třídě, lépe se adaptují na školní režim, mají lepší komunikační schopnosti a slovní projev. Jedna paní učitelka vidí absolvování přípravné třídy jako pozitivní přínos pro spolupráci s rodiči. Nejvíce učitelé vidí rozdíly v oblasti – grafomotoriky a správného úchopu psacího náčiní, v oblasti pozornosti a sociální adaptaci v dětském kolektivu.

Rozdíly v předškolní přípravě

Otázka číslo 6 – Vnímáte přípravnou třídu jako efektivní nástroj romské inkluze do hlavního vzdělávacího proudu?

Efektivita přípravné třídy

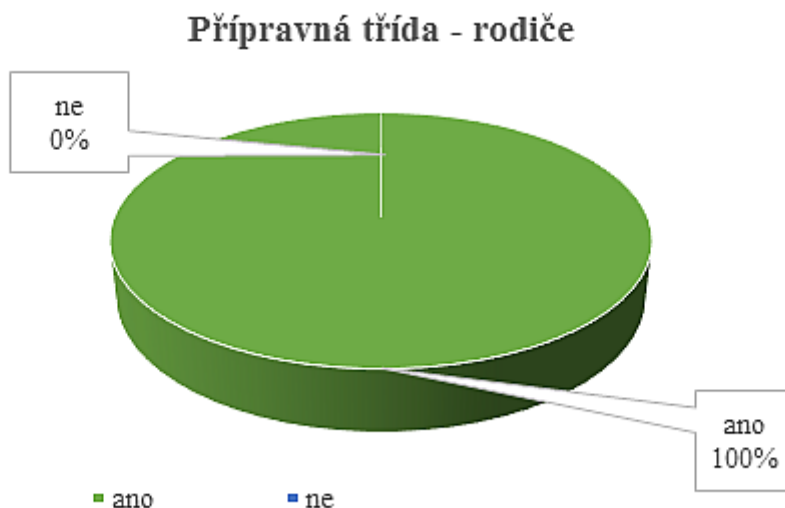

Všichni pedagogové prvního stupně zastávají názor, že přípravná třída je efektivním nástrojem inkluzivního vzdělávání Romů. Přípravná třída na ZŠ Předlice má dlouholetou tradici a škola jej tento školní rok otevřela po 22.

Mnohaleté zkušenosti pedagogů na ZŠ Předlice potvrdily efektivitu přípravné třídy pro děti ze sociálně vyloučené lokality. 100 % oslovených pedagogů se shodlo, že

vnímá přípravnou třídu jako efektivní nástroj posilování romské integrace do českého školství.

Otázka číslo 7 – Je přípravná třída oblíbená a vyžadovaná z řad rodičů?

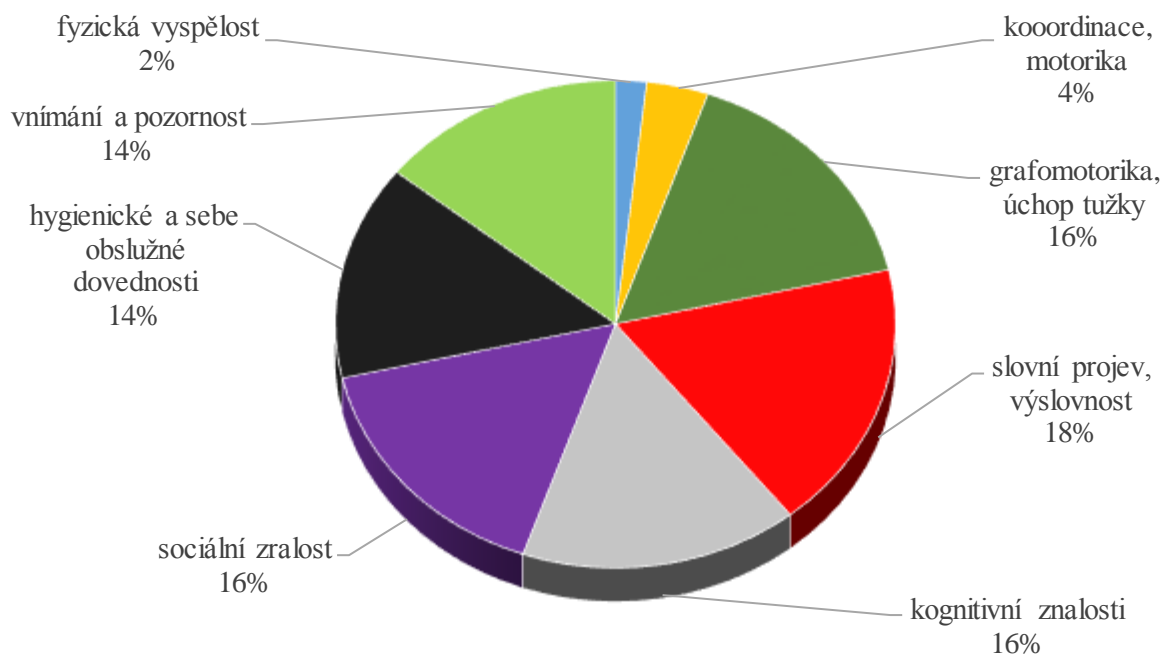

U obyvatel sociálně vyloučené lokality je přípravná třída velmi oblíbená a vyhledávaná. Přípravná třída si u romských rodičů vytvořila důvěru a její edukační proces napomáhá nejen dítěti samotnému, ale i rodičům.

Otázka číslo 8 – Označte oblasti, ve kterých má nejvíc dětí největší nedostatky?

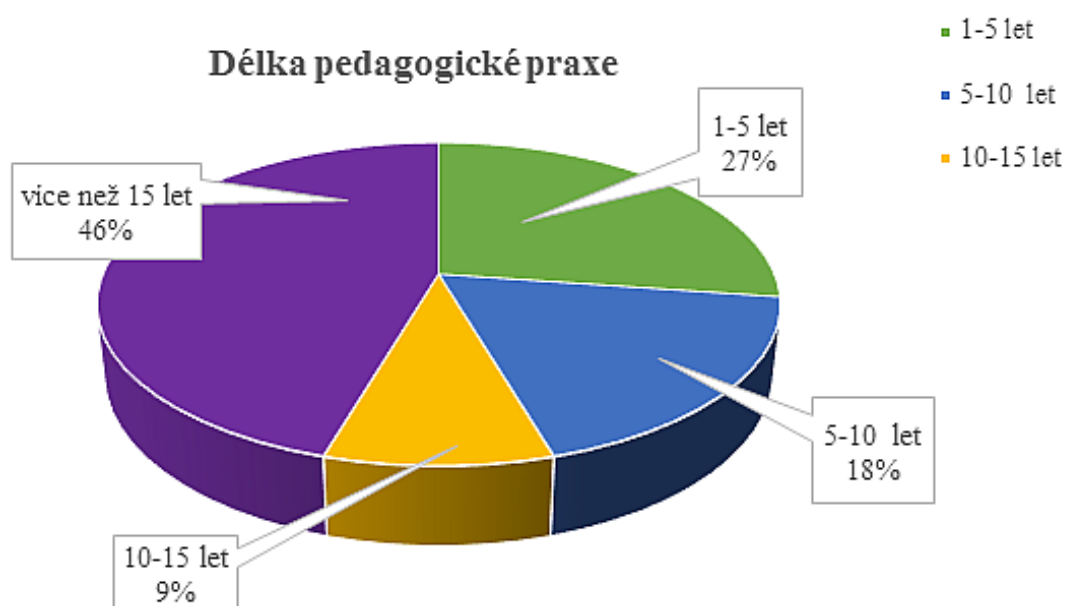
Pedagogové v ZŠ Předlice se každý den setkávají s romskými žáky a znají jejich nedostatky. Z grafu jsou patrné pouze malé rozdíly mezi zkoumanými oblastmi. Na začátku první třídy označili učitelé jako největší nedostatek (18%) v oblasti komunikace, konkrétně ve slovním projevu a výslovnosti. Tento fakt je ovlivněný používáním romského etnolektu a užíváním vícečetných dysgramatismů v řeči. Pouze o 2% méně se jeví pedagogům potíže v oblasti grafomotoriky a psaní, kognitivních znalostech a sociální zralosti. Nejméně problematické jsou dle pedagogů ZŠ Předlice oblasti fyzické vyspělosti a koordinace s motorikou.

Nedostatky v oblastech vývoje dítěte

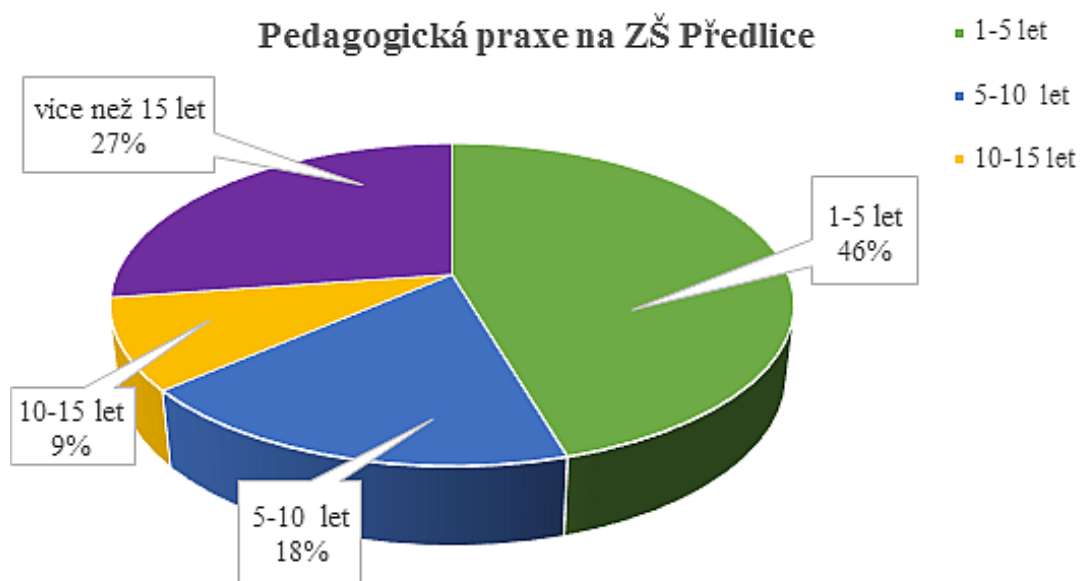
Otázka číslo 9 – Jak dlouho pracujete ve školství?

Dle grafu je patrná mnohaletá pedagogická praxe na I. stupni základních škol. Téměř padesát procent učitelů na ZŠ Předlice – I. stupeň má několikaletou (15 let) praxi ve školství.

Otázka číslo 10 – Jak dlouho učíte na ZŠ Předlice?

Dle odpovědí pedagogů je pedagogická praxe na ZŠ Předlice nejčastější v rozmezí 1-5 let. Někteří učitelé na ZŠ Předlice pracují už přes 25 let. Tito pedagogové mají velikou zkušenost s romskou komunitou a jejím vzděláváním. Na prvním stupni ZŠ Předlice učí pouze učitelky – ženy a jeden muž – asistent pedagoga. Mnozí učitelé jsou mezi romskou komunitou vyhledáváni a kladně přijímáni.

5.7 Závěr šetření, doporučení pro pedagogickou praxi

Provedené kazuistiky a analýza výstupů dětí, které absolvovaly přípravnou třídu, poukazuje na efektivitu přípravné třídy. U všech zmiňovaných dětí došlo k výrazným pokrokům ve školní připravenosti. U čtyř dětí z 6 došlo k významnému posunu v rozumové oblasti. U všech šest dětí proběhla adaptace na školu, školní režim, respektování autority a nastavení pravidel a režimu dne. Mírné nedostatky v komunikaci, především ve správné výslovnosti přetrvávají i po absolvování přípravné třídy u všech dětí. U jednoho žáka nedošlo k tak výraznému posunu, především z důvodu lehké mentální retardace, zvýšené absence a nepodněného rodinného prostředí. Efektivita edukačního působení v přípravné třídě je rozpoznatelná i z kreseb dětí. Pouze u jednoho žáka převládá stále postava – hlavonožce, která odpovídá dítěti ve věku 3 let. Na základě uvedených grafomotorických cvičení je patrný pokrok a příprava na psaní. Z šesti dětí drží tužku správně čtyři děti, jeden žák drží tužku špatně a další má úchop správný, ale přítlak má značný. Pomocí zakreslení stejného počtu teček a

jejich umístění je vidět k jakému rozvoji zrakové koordinace, matematických představ a logického uvažování u dětí došlo.

Na základě dotazníkového šetření mezi pedagogy I. stupně ZŠ Předlice je možné poukázat na významnost přípravné třídy pro žáky zatížené sociálním znevýhodněním. Dle zkušeností pedagogů jsou děti z přípravné třídy všestranně lépe připraveni na osvojení si učiva v 1. třídě. Prošli adaptací na školní režim, naučily se respektovat jeden druhého a respektovat autority. V přípravné třídě si získaly základní hygienické a pracovní návyky. Jedna respondentka dotazníkového šetření označila pozitivní přínos přípravné třídy v navázání kontaktu rodiny se školou a komunikaci. Až 90 % učitelů vnímá rozdíly v školní připravenosti mezi dětmi z mateřské školy a přípravné třídy, u dětí z přípravné třídy jsou lepší výsledky v oblasti grafomotoriky, psaní a v oblasti pozornosti. Tento fakt je dán nejspíše nižším počtem žáků v přípravné třídě, existencí asistenta pedagogika a intenzivnější individuální edukační péčí. K nejmenšímu zlepšení dle pedagogů dochází v oblasti slovního projevu a komunikace. Častý výskyt dyslálie multiplex i po absolvování přípravné třídy, dysgramatismy v řeči. Tato skutečnost je ovlivněna nulovou logopedickou péčí v rodině, bilingvním prostředí dítěte a dalšími faktory. Z tohoto důvodu by bylo vhodné zařadit do hodinové dotace přípravné třídy i hodinu individuální či skupinové logopedie s kvalifikovaným odborníkem. Velmi přínosné by bylo zajištění školního klinického logopeda. U všech šesti dětí, které absolvovaly přípravnou třídu, došlo k vyrovnání jejich vývoje.

Z výše uvedených výsledků výzkumného šetření jsou patrné příčiny školních neúspěchů romských dětí. Tyto příčiny jsou založeny především na rozdílnosti romské kultury a hodnotě vzdělání jako takovém. Prvotní příčina tkví v nízké zainteresovanosti romských rodičů na školní zralosti, nedocházení dětí do mateřské školy a absenci všestranného rozvoje předškoláka. Výchova většiny dětí je bez edukačního efektu, bez vhodných hraček a simulantů vývoje. Nejvíce se na vzniku školní nezralosti podílejí exogenní činitelé výchovy.

Každé dítě má jiné fyzické, psychické a sociální podmínky pro svůj rozvoj a vyrovnání nedostatků je velmi individuální u každého dítěte. Zlepšení školní připravenosti je rovněž ovlivněno biologickým zráním CNS dítěte.

ZÁVĚR

Tato bakalářská práce pojednává o předškolní přípravě dětí romského etnika. Předložená práce je zaměřena na sociálně vyloučenou lokalitu Předlice v Ústí nad Labem. Vzdělávání romských žáků je jedno z primárních a aktuálních témat naší společnosti. Předškolní vzdělávání představuje jednu z nejdůležitějších složek v rozvoji dítěte. V předškolní přípravě romských dětí má výsadní postavení přípravná třída.

Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a empirickou část. Teoretická část práce je koncipována do čtyř kapitol – předškolní vzdělávání se zaměřením na přípravnou třídu, charakteristika a diagnostika školní zralosti, problematika sociálního vyloučení a poslední kapitolu tvoří Romové v České republice, která se zabývá historií Romů, romskou rodinou a jejími hodnotami, významem vzdělávání v romské komunitě. Tyto kapitoly na sebe systematicky navazují a jsou založené na poznatcích z odborné literatury, popřípadě na dlouholetých zkušenostech s vzděláváním a komunikací s Romy.

Empirická část bakalářské práce je založena na samotném kvalitativním výzkumném šetření. Tato část práce je koncipována do sedmi podkapitol. První podkapitola definuje cíle výzkumného šetření. Druhá podkapitola charakterizuje výzkumný soubor a základní školu v Předlicích. Použité výzkumné metody jsou obsaženy v podkapitole číslo tři. Vlastní výzkumné šetření v podobě podrobných kazuistik představuje podkapitola číslo čtyři. Podkapitola číslo pět se zabývá etickými zásadami výzkumu. Vyhodnocení dotazníkového šetření s přehlednými grafy je koncipováno do podkapitoly číslo šest. Závěry výzkumného šetření, společně s doporučením pro pedagogickou praxi, jsou k dispozici v podkapitole číslo sedm.

Primárním cílem bakalářské práce bylo provést analýzu školní zralosti dětí ze sociálně vyloučené lokality Předlice. Tohoto cíle bylo dosaženo za pomoci Jiráskova testu školní zralosti, aktivního pozorování a práce s dětmi v 1. třídě a vytvoření případových studií každého respondenta. Případové studie byly orientované na osobnost žáka a jeho charakteristické rysy, osobní, sociální a školní anamnézu. Doplnkovou výzkumnou techniku představovalo dotazníkové šetření pro pedagogy v ZŠ Předlice. Pomocí výzkumného šetření autorka práce přiblížila možné příčiny školních neúspěchů v první třídě ZŠ Předlice. Tyto příčiny jsou u každého dítěte velmi individuální a vznikají převážně z důvodů rozdílného žebříčku hodnot, odlišností rodného jazyka, nedostatečné systematické předškolní přípravy dětí a odlišné rodinné výchovy, která je kulturním specifíkem Romů.

Sekundárním cílem bakalářské práce bylo vytvoření propagačně edukačního materiálu, který je zaměřený na významnost předškolní přípravy romských dětí. Tento materiál byl vytvořen pro rodiče, zákonné zástupce předškolních dětí. Materiál bude rodičům předáván u zápisu dětí do 1. tříd. Jeho účelem je napomoci rozšíření informací o školní připravenosti romských dětí, která je značně nedostatečná.

Závěr bakalářské práce poukazuje na dlouholetou efektivitu přípravné třídy v ZŠ Předlice. Pro ZŠ Předlice je přínosné zjištění, jak významnou a důležitou pedagogickou práci zastávají romští asistenti. Po realizovaném výzkumném šetření je zřejmá nutnost provádět intenzivní logopedickou prevenci již v přípravné třídě, neboť jazykové nedostatky přetrvávají i po nástupu do prvního ročníku. Velmi přínosné by bylo zajištění školního logopeda. Inspirativní byl edukační proces v přípravné třídě, náslechové hodiny a samotná přímá činnost s dětmi v první třídě.

Autorka práce došla k závěru šetření, že přípravná třída má významné postavení ve vzdělávacím procesu žáků ze sociálně vyloučených lokalit.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

BALABÁNOVÁ, H., *Praktické zkušenosti se vzděláváním romských dětí*. Praha: MENT – ob.sd, 1995.

BARTOŇOVÁ, M. *Strategie ve vzdělávání žáků se sociálním znevýhodněním (romské etnikum)*. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN – 978-80-210-5103-4.

BEDNÁŘOVÁ, J, ŠMARDOVÁ, V. *Školní zralost*. Albatros Media, 2013. ISBN-9788026602491.

DAVIDOVÁ, Eva. *Romano Drom: Cesty Romů 1945 - 1990*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. ISBN 80-244-0524-5.

GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. ISBN: 80-85931-79-6.

HORVÁTHOVÁ, J. *Historické osudy Romů od jejich odchodu z Indie do 19. století*. Brno: Muzeum romské kultury, 1999. ISBN 809024761x.

CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu*. Praha: Grada, 2007. ISBN – 97-88024-7136-94.

Kolektiv autorů. *Rámcový vzdělávací program pro ZV*. Praha: MŠMT, 2013.

KUBÁTOVÁ, D. *Biologický vývoj a vzdělávání dětí romského etnika v Ústeckém kraji*. Ústí nad Labem: UJEP, 2011. ISBN 978-80-7414-405-9.

LANGMEIER, J, KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada, 2007. ISBN 80-247-1284-9.

- MANN, Arne B. *Romský dějepis*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 2001. ISBN 80-7168-762-6.
- PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 3. rozšířené vydání. Praha: Portál, 2001.
- PŘINOSILOVÁ, D., *Diagnostika ve speciální pedagogice*. Brno, Paido, 2007. ISBN – 978-80-7315-157-7.
- ŘÍČAN, P. KREJČÍŘOVÁ, D., *Dětská klinická psychologie*, Praha: Grada, 2006. ISBN – 80-247-1049-8.
- ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme - jde o to jak: dějiny, současná situace, kořeny problémů, naděje společné budoucnosti*. Praha: Portál, 1998. ISBN: 978-80-717-8410-4.
- Sčítání lidu, domů a bytů k 1. 3. 2001- obyvatelstvo, byty, domy a domácnosti Česká republika*. Praha: Český statistický úřad, 2003, ISBN 80-7223-934-1.
- SIROVÁTKA, A.: *Sociální exkluze a sociální inkluze menšin a marginalizovaných skupin*, Brno, Georgetown, 2004.
- SMOLÍKOVÁ, K. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání 2004*. Praha: VÚP, 2005.
- ŠOTOLOVÁ, E. *Vzdělávání Romů*. Praha: Grada, 2001. ISBN 978-80-246-1524-0.
- ŠVARCOVÁ, I. *Mentální retardace*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-060-7.
- VÁGNEROVÁ, M., *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3.

ŽÁČKOVÁ, H; JUCOVIČOVÁ, D. *Děti s odkladem školní docházky a jejich úspěšný start ve škole*. Praha: D+H, 2007. ISBN 978-80-903869-3-8.

Seznam použitých zahraničních zdrojů

Dorling, D (2010): *Injustice: Why social inequality persists*. Bristol: Polity Press.

Seznam použitých internetových zdrojů

Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR. [online]. 2015.[cit. 27.10 2015]. Dostupná na http://www.mpsv.cz/files/clanky/21190/Prezentace_Analyza_SVL_27_5_2015.pdf

Průručka o sociální integraci. [online]. 2010 - dotisk. [cit. 26.10 2015]. Dostupná na file:///D:/Stazene%20soubory/Prirucka%20pro%20socialni%20integraci_dotisk.pdf

Školní zralost dítěte - prezentace. [online].[cit. 03. 01. 206]. Dostupná na <http://www.ordinacenakopci.cz/files/65485%C5%A1koln%C3%AD%20zralost%20d%C3%ADt%C4%9Bte.pdf>

Vyhláška č. 214/2012 Sb., o předškolním vzdělávání. [online]. 1. 7. 2012. [cit. 18. 9. 2015]. Dostupná na <http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-214-2012-kterou-se-meni-vyhlaska-c-14-2005-sb>
[o?highlightWords=vyhl%C3%A1ka+%C4%8D.+214+%2F2012.](http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-214-2012-kterou-se-meni-vyhlaska-c-14-2005-sb)

Zákon č. 472/2011 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělání (školský zákon). [online]. 20. 12. 2012. [cit. 9. 9. 2015] Dostupný na <http://www.msmt.cz/dokumenty/zakon-c-472-2011-sb-kterym-se-meni-skolsky-zakon>.

Zápisy do 1. ročníku ZV, [online]. 2015.[cit. 29. 12. 2015]. Dostupná na <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/zapisy-do-1-rocniku-zakladnich-skol>.

SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ A TABULEK

Seznam obrázků

Obrázek č. 1 - Systém vzdělávacích cílů PV.....	15
Obrázek č. 2 – Kresba postavy.....	19
Obrázek č. 3- Začarovaný kruh sociálního vyloučení.....	22

Seznam tabulek

Tabulka č. 1 – Odklady školní zralosti	18
Tabulka č. 2 – Kompletní přehled respondentů.....	31

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Dotazník pro pedagoga.....	I
Příloha B – Informovaný souhlas.....	II
Příloha C – Edukačně – propagační materiál pro rodiče.....	IV

PŘÍLOHY

Příloha A – Dotazník pro pedagoga

Dobrý den,

jsem studentkou UJAK a pro potřeby bakalářské práce na téma **Předškolní příprava dětí ze sociálně vyloučené lokality Předlice** Vás žádám o vyplnění dotazníku. Dotazníkové šetření je anonymní a informace budou využity pouze pro potřeby výzkumného šetření.

Níže, prosím označte (zakroužkujte) položku, která dle vašich znalostí a zkušeností se na ZŠ Předlice vyskytuje nejčastěji a u největšího počtu dětí. Máte možnost označit i více položek.

Velmi děkuji za spolupráci.

S pozdravem

Markéta Jurčíková

1. Domníváte se, že jsou děti ze sociálně vyloučené lokality Předlice dostatečně připravené na vstup do ZŠ?

a) ano - dostatečně b) ne - nedostatečně c) ano – s výraznými nedostatky

2. Navštěvují děti ze sociálně vyloučené lokality Předlice mateřskou školu?

a) ano b) ne c) nepravidelně

3. Navštěvují děti z Předlic jiné předškolní zařízení – předškolní klub, mateřské centrum atd.?

a) ano b) ne c) nepravidelně

4. Navštěvují děti z Předlic přípravnou třídu?

a) ano b) ne c) nepravidelně

5. Vidíte vy, jako učitel I. stupně rozdíly v předškolní přípravě dětí z MŠ, PT nebo jiného předškolního zařízení? Pokud ano, prosím uveďte konkrétně jaké?

a) ano b) ne

doplňte:

6. Vnímáte přípravnou třídu jako efektivní nástroj romské inkluze do hlavního vzdělávacího proudu?

- a) ano b) ne

7. Je přípravná třída oblíbená a vyžadovaná z řad rodičů?

- a) ano b) ne

8. Prosím, označte položky předškolní přípravy, ve kterých má nejvíc dětí největší nedostatky?

a) fyzická vyspělost	e) kognitivní znalosti (paměť, myšlení...)
b) koordinace, motorika	f) sociální zralost
c) grafomotorika, úchop tužky	g) hygienické a sebe obslužné dovednosti
d) slovní projev, výslovnost	h) vnímání a pozornost

9. Jak dlouho pracujete ve školství?

- a) 1-5 let b) 5-10 let c) 10-15 let d) více než 15 let

10. Jak dlouho učíte na ZŠ Předlice?

- a) 1-5 let b) 5-10 let c) 10-15 let d) více než 15 let

Další důležité informace k tomuto tématu:

Děkuji za Váš čas.

Příloha B – Informovaný souhlas

Informovaný souhlas

*Tento informovaný souhlas je nedílnou součástí bakalářské práce na téma:
„ Předškolní příprava dětí ze sociálně vyloučené lokality Předlice“.*

Žádám Vás, jako zákonného zástupce o souhlas s poskytnutím údajů o Vašem dítěti a možnosti zařadit Vaše dítě do průzkumného šetření.

Při samotné realizaci výzkumného šetření bude brán zřetel na nízký věk dítěte a **respektování anonymity respondentů**, bude dodržena **mlčenlivost a ochrana osobních dat a identifikační údajů**. Tyto důvěrné informace budou zpracovány pouze pro účely této bakalářské práce.

Zákonný zástupce máte kdykoliv právo účast ve výzkumném šetření **přerušit či ukončit** a máte právo nahlédnout do výsledků výzkumného šetření. Výzkumné šetření BP bude respektovat a vycházet ze **zákona č.101/200 Sb. o ochraně osobních údajů**.

Výzkumné šetření bude probíhat dle **etických a morálních hodnot**.

Děkuji Vám, že souhlasíte, s účastí Vašeho dítěte v pedagogickém šetření.

Markéta Jurčíková

Podpis: _____

V Ústí nad Labem dne 2. 9. 2015

Na základě Vašeho souhlasu Vás žádám o potvrzení podpisem níže.

Jméno dítěte: _____

Podpis zákonného zástupce: _____

Jméno dítěte: _____

Podpis zákonného zástupce: _____

Jméno dítěte: _____

Podpis zákonného zástupce: _____

Jméno dítěte: _____

Podpis zákonného zástupce: _____

Jméno dítěte: _____

Podpis zákonného zástupce: _____

Jméno dítěte: _____

Podpis zákonného zástupce: _____

Příloha C – Edukačně – propagační materiál pro rodiče

Tento edukačně propagační materiál bude rodičům předáván u zápisu dětí do první či přípravné třídy, popřípadě při dodatečném zápisu. Níže uvedena ukázka originálu edukačně propagačního materiálu ve formě letáku. Leták byl napsán jednoduchou a přehlednou formou. Romský překlad je citován z publikace – OSECKÁ, T. *Jak na školu / Sar vaš e škola*. Slovo 21, 2003.

Vážení rodiče,

jsme velice rádi, že jste si vybrali naši školu pro budoucnost Vašeho dítěte.

Základní škola Předlice je menší škola, a právě proto panuje ve škole rodinná atmosféra a pohoda. Výhodou při výuce je snížený počet dětí ve třídách. Ve škole pracují pedagogičtí asistenti. Některé z nich dobře znáte. Velmi nám pomáhají při práci s dětmi. Naše škola má mnohaleté zkušenosti se vzděláváním dětí se speciálními vzdělávacími potřebami. Ve škole probíhají bezplatné kroužky pro děti – taneční, hudební, výtvarný, sportovní, hra na hudební nástroje a další. Máte možnost u nás využít bezplatně družinu a přípravnou třídu. Možnost navštěvovat přípravnou třídu je velkou výhodou pro děti, které ještě nejsou připravené na vstup do 1. třídy. V naší přípravné třídě se za rok naučí dovednostem, které zatím nezvládnou, zvyknou si na prostředí školy a získají nové kamarády. Jsme připraveni Vám s dětmi vždy pomoci, můžete také využít našich školních poradenských služeb (viz kontakt na poslední straně).

S pozdravem učitelé a vedení ZŠ Předlice

*Chodit do školy je nejenom povinné, ale má to smysl
a může to být velká radost!*

*Sako mosaj te phirel andre škola, no e škola nane
ča buŕi, šaj avel baro bachtalipen!*

(Terezie Osecká)

Kontakt:

Mgr. Ivana Michňová – zástupce ředitele školy a speciální pedagog

Telefon: 475 600 054

Email: zspredlice@ustipost.cz

DESÁTERO RAD PRO RODIČE PRVNÁČKA

Jak na školu – Sar vaš e škola

Co vědět před a při nástupu našich dětí do
školy:

So te džanel the so te kerel, kana džana amare
čhave andre škola:
(Terezie Osecká)

1. Znáám své jméno a příjmení, věk i bydliště.
2. Poznám barvy a věci kolem nás.
3. Spočítám, kolik je nás doma.
4. Umím správně držet tužku a malovat.
5. Jsem veliký, umím se o sebe postarat, najíst se, obléknout.
6. Slyším a rozpoznám zvuky, písničky a písmena ve slovech.
7. Umím básničku, říkanku, nebo písničku.
8. Rozpoznám tvary, rozdíly, písmena.
9. Dokážu být sám, bez rodičů. Mám rád kamarády ve škole.
10. Umím si povídat, vyprávět pohádky a správně mluvit.

**„ ZŠ Předlice je místo, kde se na
Vás a Vaše dítě těšíme.“**

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Markéta Jurčíková

Obor: Speciální pedagogika – vychovatelství

Forma studia: kombinovaná

Název práce: Předškolní příprava dětí ze sociálně vyloučené lokality Předlice

Rok: 2016

Počet stran textu bez příloh: 61

Celkový počet stran příloh: 6

Počet titulů českých použitých zdrojů: 22

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 1

Počet internetových zdrojů: 6

Počet ostatních zdrojů: 0

Vedoucí práce: Mgr. Radka Dydňanská